

הַדָּשׁ NISAN הַחֹדֶשׁ
ROŠ CHODEŠ
IJAR

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Aleš Veselý: Unstable Cube. Socha z roku 1992 – detail.
(Foto Jiří Daniček. K textu na str. 6–7.)

JOM HA-ŠOA V PINKASOVĚ SYNAGOZE

Židovská obec v Praze si dovoluje vás a vaše přátele pozvat na tradiční vzpomínku na oběti genocidy Židů u příležitosti *Jom ha-šoa*, Dne šoa. Koná se v neděli **15. dubna** 2007 v 9.30 hodin v Pinkasově synagoze na Starém Městě.

JOM HA-ŠOA NA NÁMĚSTÍ MÍRU

Víte, jak se jmenovalo náměstí Míru za druhé světové války? Dovedete odhadnout, kolik obyvatel Prahy 2 bylo tehdy židovského původu podle norimberských zákonů? Zajímá vás, kde bydleli a co se s nimi za druhé světové války stalo? Česká unie židovské mládeže, Institut Tereziánské iniciativy a Nadační fond obětem holocaustu pořádají **15. dubna** na náměstí Míru od 13 do 16 hodin pietní akci *Jom ha-šoa*. Akce je určena široké veřejnosti: přijďte si na chvíli symbolicky připomenout oběti šoa a podílet se na čtení jejich jmen.

Den holocaustu a hrdinství, hebrejsky *Jom ha-šoa ve ha-gvura*, je dnem, kdy se prostřednictvím občanských a náboženských obřadů vzpomíná na památku šesti milionů zavražděných židovských obětí i na židovské hrdiny bojující proti nacistům. Tento vzpomínkový den připomíná povstání ve varšavském ghettu v roce 1943, které začalo podle pohyblivého židovského kalendáře 27. nisanu, jenž letos připadá právě na 15. duben.

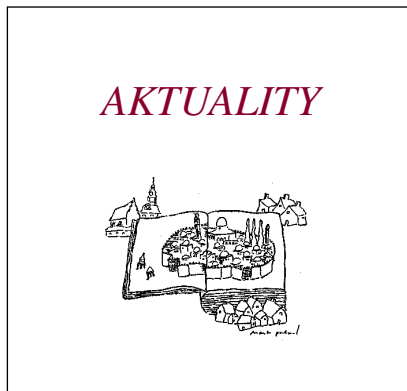
Marie Skálová, NFOH

VŠICHNI JSME LIDI

Při příležitosti *Jom ha-šoa* se v neděli **15. dubna** od 15.30 hodin v pražské Valdštejnské zahradě uskuteční další roční setkání všech, kterým vadí antisemitismus. Představitel Evropské koalice pro Izrael z Bruselu Tomas Sandell promluví na téma „Poučí se Evropa z historie?“ O svých zážitcích bude vyprávět prof. Zuzana Růžičková, hudebně doprovází Ester. Pořádá Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém (ICEJ).

ZÁPIS DO ŠKOLKY PRO ŽIDOVSKÉ DĚTI

Zápis na školní rok 2007–8 v Mateřské škole Na Výšinách bude **11. a 12. dubna** ve 13–17.00. V rámci Programu Lauderoovy školky v Praze se tu děti učí hebrejsky, dále si mohou vybrat angličtinu, výtvarnou, taneční a dramatickou výchovu, hru na flétnu a práci v keramické dílně. Doporučujeme rodičům, aby své potomky přihlásili včas; ty zapsané pozveme na dny otevřených dveří. Nepřihlášené děti již nebude možno přijmout. Další infor-

mace: Kateřina Biglová, e-mail: katerina.biglova@kehilaprag.cz, mobil: 724 214 332.

ECJC V ZELENÉM

Ve Frankfurtu nad Mohanem se konala v březnu již čtvrtá konference o židovském vzdělání, nazvaná Arachim (Hodnoty). Po setkáních v Paříži, Budapešti a Londýně se organizátoři rozhodli uspořádat čtyřdenní maraton přednášek, seminářů a diskusí v Německu, a to nejen proto, že zde židovská komunita roste nejrychleji v Evropě: dnes tu žije asi 112 tisíc lidí, hlásících se k židovskému náboženství. (Ke konferenci se v Rch ještě vrátíme.) Hlavním organizátorem Arachim je Evropská rada židovských obcí (ECJC), o jejíž činnosti přinášíme pravidelné informace. Exekutiva ECJC tentokrát využila setkání pedagogů ve Frankfurtu a svolala své řádné zasedání právě sem. Po delším období nejistoty o dalším osudu rady se zdá blýskat na lepší časy. Poté, co ECJC opustil její výkonný ředitel Neville Kluk, spočívalo řízení organizace na bedrech dvou „dobrovolníků“, které po určitou dobu k tomuto účelu uvolnil Joint. Shodou okolností pochází jak Mario Ickovič, tak Mariano Šlimovič z Argentiny, jako ostatně mnozí činovníci Jointu. Jejich angažmá však skončilo v loňském roce. Na jejich místo nastupuje nový výkonný ředitel Tomer Omri, původem z Izraele, žijící dlouhodobě v Londýně. Jeho prvním úkolem bylo připravit novou strategii ECJC. S jejím návrhem seznámil ve Frankfurtu vedení Evropské rady.

Dá se říci, že program ECJC zezelenal: zelená je módní barva a v evropské politice se prý začíná prosazovat, hlavním důvodem pro „zelenou šanci“ je však získání strategického partnera. Ten má životní prostředí v „popisu práce“, není jím nikdo jiný, než nám dobře známý KKL, Keren Kajemet Leisrael, Židovský národní fond. Jeho pražská pobočka je

jednou z neaktivnějších v Evropě. Strategické spojení s touto institucí přinese Evropské radě částečnou finanční nezávislost na Jointu, o níž se tak dlouho diskutuje, zároveň ale posílí možnost uskutečňovat projekty v širším kontextu a se zázemím v Izraeli.

Program Evropské rady židovských obcí se stále drží čtyř směrů: sociální oblast, židovská kultura a památky v Evropě, vzdělávání a rozvoj židovských komunit. Záměrně se vyhýbá politickým tématům, jako je antisemitismus či blízkovýchodní konflikt, aby nekonkuroval Evropskému židovskému kongresu.

Díky novému řediteli a také díky současnému prezidentovi ECJC Jonathanu Josephovi se podařilo najít ještě jednoho strategického partnera. Tím je významný deník The Jerusalem Post, jehož příspěvek ke spolupráci bude spočívat v prezentaci ECJC. A začátek je slibný – Jonathan Joseph již má pravidelný sloupek v elektronickém vydání Jerusalem Post, jakýsi „Jonathanův blog“.

Jak se bude spolupráce dál vyvíjet, se uvidí. ECJC má každopádně velké plány – stěžejní konference, jako právě zmíněné Arachim nebo setkání profesionálních pracovníků židovských obcí, by se měly konat každoročně. Stejně tak by měly být pravidelně organizovány konference věnované sociální práci. Ta první by se mohla uskutečnit začátkem příštího roku v Praze při příležitosti otevření Hagiboru.

tk

Z OBSAHU:

- Charta 77 a Židé* **3**
- Sidra na tento měsíc* **4–5**
- Zásadní řešení*
- rozhovor se sochařem*
- Alešem Veselým o Terezině* **6–7, 11**
- Z Wádi Ara na Herzlovu horu*
- izraelské dokumenty na festivalu*
- Jeden svět* **8–9**
- Děti Ireny Sendlerové* **10**
- O synagoze v Polici u Jemnice* **12–13**
- Kdo má pihy, nesmí do autobusu* **13**
- Cynthia Ozicková: povídka*
- o Golemě* **14–16**
- Deník Camilla Hoffmanna* **17**
- Na hřbitově v noci... a jiné události* **18**
- Izrael: Přísněji na kuřáky* **19**
- Kalendárium* **20**
- Stát, který vadí* **20**
- Kultura* **21**
- Zprávy, inzerce* **22**
- Zprávy z obcí* **23**
- Zprávy ze světa* **24**

Od vyhlášení Charty 77 nás dělí tři desetiletí. Víc než třicet let uplynulo také od chvíle, kdy – po výsleších na StB – zemřel jeden z prvních mluvčích Charty, filosof Jan Patočka. Byl první obětí hysterie, již komunistický režim rozpoutal v panice nad z dnešního pohledu zcela neviným *Prohlášením Charty*, které vyzývalo režim k dialogu na téma dodržování lidských práv. Signatáři prohlášení se odvolávali na mezinárodní paktů o občanských, politických a dalších právech, které naše republika podepsala a které u nás vstoupily v platnost v roce 1976. Problém byl v tom, že tehdejší režim žádné závazky toho druhu vůči svým občanům plnit nechtěl, zmíněné úmluvy podepsal jen na oko a jakýkoli skutečný dialog ho z té lži mohl snadno usvědčit. Proto ta hysterie, mediální běsnění à la Goebbels, „lidové rezoluce“, vyhazovy z práce, pronásledování rodin, vězení, nenávist až za hrob. Kdo zažil Patočkův pohřeb, nezapomene na burácení plochodrážních motorek, helikoptéru, fyzly v baloňácích kolem zdi břevnovského hřbitova, vybírající si, koho ze smutečních hostů seberou...

CHARTA 77 A ŽIDÉ

Chartu podepsalo také několik signatářů, kteří by se mohli hlásit k svému židovství. Patřil k nim i lékař a politik František Kriegel, veterán občanské války ve Španělsku a války v Číně, v srpnu r. 1968 jediný z čs. vlády, unesené do Moskvy, který navzdory ohrožení života odmítl podepsat potupnou smlouvu s okupanty. Kriegelovi v r. 1977 Rudé právo neopominulo připomenout jeho původ („je z rodu Jidáše“), a když zemřel, komunisté nepovolili uspořádat ani pohřeb. Za co se mu mstili nejvíc? Že narušil tak lákavé klišé o „židovské zbabělosti“?

Světlý příklad Františka Kriegela je tím známějším ze dvou momentů kolem Charty 77, které chceme publiku Rch připomenout. Tím méně známým je dokument nazvaný *Kritika devastace židovských kulturních památek a zamlčování úlohy Židů v čs. dějinách*. Charta 77 vydala v průběhu své existence vedle stovek prohlášení k aktuálním problémům také řadu závažných analytických dokumentů obecnější povahy. Jen namátkou několik témat: *Svoboda cestování do ciziny* (1978), *K problematice důchodců* (1980), *Právo na dějiny*, *Právo na informace* (1984), *O čs. zdravotnictví* (1984), *O nutnosti ekonomické reformy* (1985), *O čs. školství* (1989) apod. Dokument 28/89 týkající se židovské komunity u nás vyšel 5. 4. 1989 a podepsali ho mluvčí D. Němcová, T. Hradílek a A. Von-

dra. Autorsky se na něm podíleli historik Pavel Bergmann, redaktor Leo Pavlát, vydavatel ineditní edice Alef Jiří Daníček, kunsthistorik Arno Pařík aj. Dokument byl otištěn ve sborníku *Charta 77* (ed. V. Prečan, Bratislava 1990). My zde z textu, který patří k nejobsáhlejším, jež CH 77 vydala (má 258 řádek), můžeme ocitovat jen několik ilustrativních pasáží.

UKÁZKY Z TEXTU

Skutečnost, že počet obětí z řad čs. občanů, kteří byli v letech 1939 – 45 zavražděni, popraveni nebo padli či zahynuli během válečných operací, se odhaduje na 360 000

JEDEN Z DOKUMENTŮ

Před 30 lety byla vyhlášena Charta 77

osob, je známá. Jen zřídka, a prakticky nikdy tam, kde je příslušný text určen širší veřejnosti, se však setkáme s informací, že v případě 240 tisíc – 255 tisíc těchto obětí se jedná o osoby židovského původu, o velkou většinu Židů, kteří v předválečné republice žili...

V roce 1968 je Pinkasova synagoga – Památník obětí nacistické perzekuce – uzavřena. Důvodem bylo ohrožení zdíva spodní vodou. Od té doby, tedy již plných dvacet let, je budova veřejnosti nepřístupná. Během doby, ve které dosáhla dospělosti celá jedna generace, se nepodařilo opravit a zpřístupnit památník, který by prostřednictvím silného osobního zážitku ukázal, jaké jsou důsledky radikálního totalitarismu, absolutně negujícího lidská i občanská práva včetně samotného elementárního práva na život ideologicky demonizovaného nepřítele (Židů) a všech aktivních nepřátel režimu vůbec. Toto poučení z novopohanské vzpoury proti evropské, židovsko-křesťanské tradici bylo v období normalizace u nás lidem odepřeno, mimo jiné i pro zjevně antisemitské prvky v propagandě a politice režimu...

Před osmi lety byl uzavřen další z objektů Státního židovského muzea, Španělská synagoga. Důvodem uzavření byla chystaná přeměna elektrického napětí, se kterou do dnes nebylo započato. Před třemi lety potkal podobný osud synagogu Maiselovu. Jediněná sbírka synagogálního stříbra je v důsledku toho veřejnosti nepřístupná... Z původní bohaté ediční činnosti SŽM nezbylo téměř nic. Edice „Židovské památky“ byla po prvních třech svazcích zastavena. Časopis *Judaica Bohemica* je vydáván výhradně v cizojazyčné verzi, v češtině nemá ani re-

sumé... Knihovna SŽM je pro nejběžnější provoz veřejnosti přístupná, ne však v plném rozsahu. Historicky významný bývalý archiv pražské Žno není dosud vůbec zpracován a je tak nepřístupný. Některé fondy vztahující se přímo k holocaustu jsou nyní dostupné jen zvláště vybraným jedincům...

V expozicích i činnosti Památníku Terezín je specifické problematice terezínského ghetta věnována jen okrajová pozornost, která zdaleka neodpovídá počtu židovských obětí i zájmu převážně většiny návštěvníků. V rozsáhlé expozici Malé pevnosti je vystaveno pouze několik prací terezínských umělců v jedné kóji a problematice ghetta je věnována zcela neodpovídající malá výstava v krematoriu...

Nejvíce alarmující je devastace židovských nemoovitých památek v posledních 20 letech za přímé účasti místních správních orgánů a s vynuceným

souhlasem židovských náboženských obcí samých. Jen v Praze tak byly např. svévolně zničeny mnohé židovské hřbitovy (Libeň, Žižkov, Radlice, Uhřetěves), nemluvě o četných hřbitovech venkovských. S výjimkou Holešova a nyní i Mikulova není patrná žádná snaha o záchranu alespoň nejcennějších synagog a historických ghatt (Boskovice, Třebíč, Březnice, Kolín, Polná atd.), často zcela unikátních židovských památek mnohdy i v evropském měřítku... Dochází k jejich postupné a jakoby nenápadné devastaci a demolicím... Zcela zvláštní pozornost si zaslouží likvidace novějších částí četných venkovských židovských hřbitovů se žulovými náhrobky od konce minulého století až do doby předválečné, připomínky rodin obětí holocaustu každé obce.

Samostatnou kapitolou je pozornost, která je Židům a jejich osudu věnována ve školní výuce a veřejné osvětové činnosti... Mlčí se o tom, že židovská menšina u nás byla vlastně likvidována několikanásobně. Nejen masově nacismem, nýbrž i následně zahrnutím přeživších Židů pod českou nebo slovenskou národnost bez zřetele na jejich národnostní a kulturní odlišnosti. K redukci židovské pospolitosti u nás navíc přispěly i dvě výrazné emigrační vlny (po r. 1948 a po r. 1968), takže z původních 44 tisíc osob v roce 1945 zůstalo na území ČSSR v roce 1980 pouze 9 tisíc Židů...

O destrukci náboženského a kulturního života v dnešním Československu svědčí např. i skandální skutečnost, že v letech 1970–84 neměla židovská pospolitost svého rabína, což je v tisíciletých dějinách Židů v českých zemích jev bez analogie.

(redakčně upraveno) **TOMÁŠ PĚKNÝ**

TAZRIA MECORA 3M 12,1 – 15,33

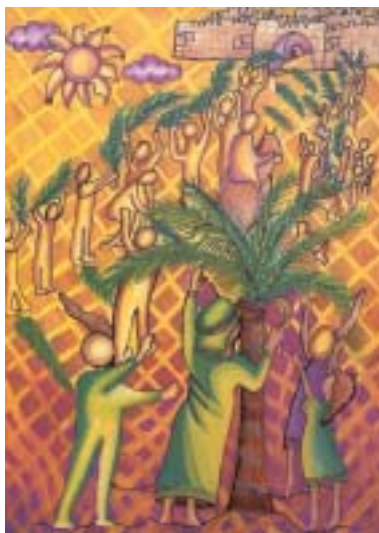
Jeden z největších zázraků v životě je zrození dítěte – naše sidra začíná krátkým stavem ženiny nečistoty a mnohem delším časem čistoty (vyjadřující úžasný jev pokračování života). Bible také prikazuje matce, aby do Chrámu přinesla dvě oběti: jedno zvíře k celooběti, jež vyjadřuje skutečnost, že veškerý život patří Bohu, a oběť za hřích, jež je obvykle vysvětlována tak, že je nezbytná v případě, pokud se žena v porodních bolestech zapřísahala, že už nechce nikdy otěhotnět. Zvláštní na tom je, že se nevyžaduje oběť, již by člověk od čerstvé maminky nejspíše očekával – totiž oběť díkyvzdání.

Je tu i další otázka týkající se děkovné oběti. Obecný zákon vztahující se k této oběti je, že se musí zcela spotřebovat v týž den, kdy je přinesena – tedy za jeden den a jednu noc. Kněží z ní snědí příslušnou část, ti, kdo ji přinášejí, z ní také ujedí a k jídlu mohou být přizváni i další obyvatelé Jeruzaléma. Vzhledem k tomu, že majetní lidé přinášeli velmi štědré oběti a maso se muselo sníst za jeden den, zaznamenává Josephus, že v Jeruzalémě byla obyvatelům a poutníkům při volně přístupných kiduších neustále zdarma nabízena spousta „grilovaného“ masa. Oběť díkyvzdání je ovšem jen jedním druhem obětí zahrnutých pod obecnější kategorii obětí za mír – a všechny ostatní oběti za mír, jako například oběti přinášené podle slibu, se mohou spotřebovat během dvou dní! Proč se jediné oběť díkyvzdání musí sníst za jeden den?

Rád bych zodpověděl obě otázky – ale nejprve se vraťme k fascinujícímu biblickému vyprávění o proroku Eliášovi na hoře Karmel. Pamatujeme si, že Eliáš, kterého strašlivě rozčílilo množství Izraelitů, kteří následovali pohanského boha Baala, připravil souboj, v němž „spadl Hospodinův oheň“ a pozřel Eliášovu zápalnou oběť... „Když to všechen lid spatřil, padli na tvář a volali: „Jen Hospodin je Bůh! Jen Hospodin je Bůh!“ (1 Král. 18) Poté Eliáš pobil Baalovy proroky. Na to zareagovala hříšná modlářka Jezebel, tehdejší královna Izraele. Vzkázala Eliášovi: „Zítřejší v tento čas naložím s tebou, jako ty jsi naložil s nimi.“ Proč zítřejší, proč ne okamžitě? Vždyť královna mohla nařídít Eliášovu okamžitou popravu! Pochopila však, že kdyby něco takového spáchala v týž den, kdy se stal zázrak a Eliáš národním hrdinou, mohla by narazit na lidovou vzpouru. Zítřejší už se na zázrak zapomene... Výhrůžka zapůsobila tak mocně, že Eliáš uprchl do pouště a prosil Všemohoucího, aby si vzal jeho život.

Bible i naše současné zkušenosti Jezebelinu domněnku potvrzují. Pouhé tři dny po zázraku s rozestoupením Rákosového moře si osvobození otroci stěžují na hořké vody Mary. Jen čtyřicet dní po jedinečném zjevení na Sinaji uctívají Izraelité zlaté tele a hned nazítří po zázračném vítězství

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

Kresba M. Bartoloneho z knihy Děti ilustrují Bibli.

Izraele v šestidenní válce a osvobození Jeruzaléma se lidé v Izraeli i v diaspoře vrátili k „běžnému životu“. Když Moše Dajan poprvé přišel k Západní zdi, políbil ji s tak viditelným dojetím, že se ho jeden novinář zeptal, zda se cítí jako „znovuzrozený Žid“. Dajan mu upřímně odpověděl: „Včera jsem nebyl zbožný a zítra už nebudu zbožný. Ale v tuto chvíli neexistuje v Izraeli člověk, který by byl zbožnější než já.“

Rav Naftali Berlin, v 19. století slavný rabín a hlava voložinské ješivy, odpovídá na naše otázky takto. Lidské povaze není vlastní uchovávat dlouho vděčnost. Myslíme jen na to, co nám Hospodin poskytl nedávno, dnes, v tuto chvíli. Oběť díkyvzdání proto musí být pořízena v týž den, kdy byla přinesena, druhý den už by se vděk vytratil. Jelikož žena po porodu nesmí vstoupit do Chrámu až do doby, kdy uplyne její období nečistoty a čistoty – 40 dní po porodu chlapce a 80 dní po zrození děvčátka – nelze očekávat, že by po tak dlouhé době nabízela oběť díkyvzdání. Tou dobou je příliš zaneprázdněná krměním a péčí o křičící dítě a na počáteční radost ze zrození potomka si už možná ani nevzpomene.

(Z textů r. Š. Riskina přeložila am.)

EREC JISRAEL

V minulém čísle jsme se zabývali jedinečnou esencí *am jisrael*, národa Izraele, dnes se budeme zabývat tématem příbuzným a stejně důležitým – *erec jisrael*, země Izraele.

Nejprve si položíme několik otázek k zamýšlení: Kdo rozhoduje o tom, komu patří nějaká země? A musí Izrael žít právě v Erec Jisrael (když většina národa tam ještě nežije a většina dosavadního života národa probíhala v galutu)? Není území Erec Jisrael nakonec jen jedním z obyvatelných kusů země (a není tedy teoreticky možné žít stejně dobře i v Ugandě)? A je možné, aby část této země byla majetkem jiného národa? Není zemi koneckonců úplně jedno, kdo na ní přebývá?

Jsou to obecné a základní otázky – v následujících řádcích se pokusím dát směr přemýšlení o těchto tématech.

**TERITORIUM
A KOMU CO NÁLEŽÍ**

Kdo stanovuje, jestli má nějaký národ právo žít v nějaké zemi, to je otázka, na kterou se v normální situaci nikdo neptá, protože většina národů žije na témže místě jako jejich předkové a jako předkové jejich předků. V současné době je tendence otvírat hranice mezi státy a stírat hranice mezi národy, zapomínat tradice a zvyky, a přesto je národní teritorium stále tématem diskuse. Je zajímavé, že začátek Tanachu se zabývá právě tímto tématem. Nejvýznamnější komentátor Tanachu Raši (rabi Šlomo Jicchaki, který žil přibližně před devíti sty lety ve Francii) se rozhodl, že jím otevře svůj komentář. Parašat Berešit, první oddíl Tóry, se zabývá stvořením světa a počátkem existence lidstva. Na to se ptá rabi Jicchak, v midraší z období Tanaitů před dvěma tisíci lety, který Raši cituje: Proč Mošeho Tóra nezačíná prvním příkazem, který byl přikázán Izraeli, a věnuje se příběhům o stvoření světa? A odpovídá: Abychom věděli, že svět má Tvůrce, který tvoří svět i celý vesmír, že On je tím, kdo stanovuje a rozhoduje, který národ bude žít na které zemi, kdo „...chtěl a dal ji nám“. Dar Boha a Jeho slib spočívá v tom, že tento konkrétní díl země, Erec Jisrael, dá potomkům Avrahama, Jicchaka a Ja'akova; slib, který zopakoval každému z praotců jednotlivě. A oni tu zemi celou prošli křížem krážem, dokonce v ní koupili pozemky, v Chevronu a Šchemu, a když potom Izrael vyšel z Egypta, došel do svého vlastnictví a postupně v ní vytvořil stát a centrum svého duchovního života, jehož sláva vrcholila za vlády Davida a Šloma, kteří získali mj. Jeruzalém. Bylo nalezeno mnoho pozůstatků, které mimo jakoukoli pochybu dokazují, že Izrael žil na tomto území. Když se spole-

čenská a morální cesta národa znečistila, Erec jej vyzvracel do galutu, exilu, mezi jiné národy; protože setrvání v Erec Jisrael je podmíněno chováním. Po celá dlouhá léta židovského galutu, všude, kam byli Židé roztroušeni, žila v nich silná naděje na návrat do Erecu a na opětovné vytvoření národního centra.

NÁVRAT NA CIJON, ZÁZRAK SOUČASNOSTI

Zázračným a v historii ojedinělým způsobem přežil Izrael všechny těžkosti galutu a po katastrofě šoa se mu podařilo shromáždit se ze všech konců světa a vrátit se do své země (jak mu bylo slíbeno slovy proroků). V dějinách národů světa nemá takový příběh obdoby, příběh, jehož hlavní zápletkou spočívá v tom, že jen správný a morální život uspořádaný v souladu s příkazy Tóry Židům umožňuje, aby coby národ žili ve své zemi.

Ještě koncem devatenáctého století a v první třetině dvacátého byl Erec Jisrael z převážné většiny pustinou, jak můžeme vyčíst z poznámek z cest Marka Twaina nebo vidět na dobových fotografiích britského letectva. Dnešní tvrzení o národu, který tu žil a byl vyhnán Židy, jsou smyšlená. Arabové, kteří se při svých cestách dostali na území Erecu a usadili se tu, prodávali přicházejícím Židům rozsáhlé pozemky za nepatrné částky, protože neměli valné mínění o jejich hodnotě a protože se domnívali, že Židé jsou nejspíš blázní, když vykupují půdu, na které nikdy nic nerostlo. A když se podíváme do učebnic v palestinských školách, dozvíme se, že vůbec neexistuje stát se jménem Izrael, protože není označen v mapách; že ta Západní zeď v Jeruzalémě je pozůstatek Mohamedovy konírny a nemá nic společného s jakýmsi chrámem, protože ani žádný chrám tu nikdy nestál. A že evropští nomádi, kteří si říkají Židé, by udělali lépe, kdyby se vrátili do svých domovin – do Polska, Česka, Maďarska a Německa, protože i šoa je vymyšlená.

Vznik Státu Izrael v zemi Izrael je zážrak, který nám možná připadá normální – stát jako každý jiný. Kdo se ale na historii těch šedesátí let podívá podrobněji, objeví věci, které normální zdaleka nejsou. Pokračování hebrejského jazyka; válka za nezávislost, válka mála proti mnoha (s pomocí československých zbraní...), válka tří front, která skončila za šest dní; irácké rakety, které dopadaly do center měst a nezabily ani jednoho člověka. A mnoho podobných událostí. Tento stát je počátkem realizace prorockých vizí Tanachu i snu všech pokolení, která žila v galutu.

RAV MENACHEM KALCHHEIM
(Z hebrejštiny přeložil Viktor Cháb.)

Pesach kašer ve-sameach!

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – duben 2007

Staronová synagoga

1. 4.	neděle	<i>úklid chámeцу</i>	
2. 4.	pondělí	<i>půst prvorozených</i> – předvečer Pesach	
		1. SEDER	19.16 hodin
3. 4.	úterý	1. den PESACH	
		2. SEDER (<i>sfirat haomer</i>)	20.25 hodin
4. 4.	středa	2. den PESACH	
6. 4.	pátek	2. den chol haomed – začátek šabatu	19.23 hodin
7. 4.	sobota	ŠABAT CHOL HAMOED hf: Ez 37,1-14 Šir haširim mincha	19.00 hodin 20.32 hodin
		konec šabatu	20.32 hodin
8. 4.	neděle	předvečer 7. den Pesach	19.26 hodin
9. 4.	pondělí	7. den PESACH předvečer 8. den Pesach	20.35 hodin 20.35 hodin
10. 4.	úterý	8. den PESACH – MAZKIR konec svátku	20.37 hodin
13. 4.	pátek	začátek šabatu	19.34 hodin
14. 4.	sobota	ŠMINI 3M 9,1-11,47 hf: 2S 6,1-19; perek 1 mincha	19.15 hodin
		konec šabatu	20.44 hodin
15. 4.	neděle	JOM HAŠOA	
18. 4.	středa	1. den Roš chodeš ijar	
19. 4.	čtvrtek	2. den Roš chodeš ijar	
20. 4.	pátek	začátek šabatu	19.45 hodin
21. 4.	sobota	TAZRIA-MECORA 3M 12,1-15,33 hf: 2K 7,3-20; perek 2 mincha	19.30 hodin
		konec šabatu	20.57 hodin
22. 4.	neděle	JOM HAZIKARON	
23. 4.	pondělí	JOM HAACMAUT – Den nezávislosti Izraele	
27. 4.	pátek	začátek šabatu	19.55 hodin
28. 4.	sobota	ACHAREJ-KEDOŠIM 3M 16,1-20,27 hf: Am 9,7-15; perek 3 mincha	19.40 hodin
		konec šabatu	21.10 hodin

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.00 hodin, mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin, maariv (večerní modlitba) v 19.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

3. 4.	úterý	1. den PESACH	9.00 hodin
3. 4.	úterý	2. den PESACH	9.00 hodin
7. 4.	sobota	ŠABAT CHOL HAMOED	9.00 hodin
8. 4.	neděle	předvečer 7. den Pesach	19.26 hodin
9. 4.	pondělí	7. den PESACH předvečer 8. den Pesach	9.00 hodin 19.26 hodin
10. 4.	úterý	8. den PESACH MAZKIR	9.00 hodin 11.00 hodin

V pátek večer se bohoslužby nekonají.

Španělská synagoga (Bejt Praha)

Kabalat šabat každý pátek od 19.00 hodin.

Bejt Simcha (Mánesova 8, Praha 2)

V sobotu 14. dubna od 10 hodin ranní bohoslužba s Masorti Olami a rabínem Ronaldem Hoffbergem.

Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.

ZÁSADNÍ ŘEŠENÍ

Rozhovor na téma *Terezín se sochařem Alešem Veselým*

ALEŠ VESELÝ (nar. 1935 v Čáslavi) studoval na Akademii výtvarných umění v Praze, kam se v letech 2000–2006 vrátil jako profesor. Patří k světově známým českým sochařům: jeho práce jsou ve sbírkách Guggenheimova muzea v New Yorku, v Centre Pompidou v Paříži, v galerii Uffizi ve Florencii, ve vídeňské Albertině, v Olym-

Lidé se po válce snažili zapomenout – a údajně i ti, kterých se holocaust bezprostředně týkal, tedy Židé. Můžete to potvrdit?

Je to možné, protože tak jsem to viděl i na těch několika příbuzných, kteří přežili a vrátili se. Neradi o tom mluvili, nevraceli se k tomu, byla to pro ně můra, která byla za nimi, a pokud měli ještě dost síly, což většinou měli, snažili se žít naplno ten život budoucí. U nás v rodině jsme o tom občas mluvili mezi sebou, příležitostně, když přišla chvíle, kdy se něco z toho vynořilo. Také někdy, když přišli strejdové a bratrance, kteří byli ještě dál, v Osvětimi... Táta o tom mluvil strašně málo. Ale je pravda, že asi tak rok po návratu jel s námi do Terezí-

Aleš Veselý před ateliérem ve Středoklukách. Foto Jiří Stach, 2007.

na a ukazoval nám, kde bydlel a kde bydlela sestra... Základní informaci jsem tedy dostal velmi bezprostředně poté – i s vizuálním prožitkem místa, kde se to dělo, Terezína. A to ve mně zůstalo jednou provždy. A také s tím spojený pocit: když jsem naživu a těch více než 40 lidí z naší rodiny nepřežilo, je mojí povinností energii těch, co zahynuli, nahradit, o to víc toho musí člověk v životě udělat.

Nikdy předtím jsem o tom neuvažoval, ale když byla v šedesátých letech vypsaná soutěž na sochařské řešení terezínského ghetta, řekl jsem si: kdo jiný než já? Navíc to bylo ve chvíli, kdy už jsem měl za sebou *Kadiš* – první velkou realizovanou sochu, kterou jsem udělal po tatínkově smrti. Soutěž nebyla moc dobře vypsaná, zadání byla velmi široká, ale přišla přesně v době, kdy jsem si říkal: tak teď jsem na to připravený... Cítil jsem zodpovědnost vůči těm, co nepřežili. Jiná věc byla, že spousta lidí brala soutěž jako obyčejný kšeft a že nakonec vyhrál velice konvenční a průměrný návrh. Já se svými kolegy architektky (soutěž byla vypsaná

jako architektonicko-sochařská) jsme skončili na druhém místě. Ale stejně mezitím přišli Rusové a všechno to dopadlo jinak – z vítězného návrhu se realizovala pouze úprava prostoru u krematoria, jejíž podobu můžete vidět ještě dnes. Já jsem v Terezíně nerealizoval nic, ale nikdy jsem toto téma nadobro neopustil.

Jedna vaše socha v Terezíně stojí – u Malé pevnosti.

Ale jen díky tomu, že si Karol Sidon pamatoval, že jsem se Terezínem jako sochař zabýval. Ve chvíli, kdy nastal problém kříže, který byl vztyčený na Národním hřbitově v Terezíně, a když se ukázalo, že je necitlivě postaven mezi evidentně židovskými hroby, bylo nutné najít nějaké všeobecně přijatelné řešení. Kříž, který už tam byl, nedovolil obecné řešení. Já jsem měl ještě ze soutěže řešení univerzálnější. Měla to být veliká věc, kolem 30 metrů vysoká, která by stála na špici trojúhelníku.

Muselo se sáhnout ke kompromisu. Byl jsem tehdy na Sidonův návrh požádán, abych nějaké řešení navrhl. Vyšli jsme z toho, že těsně po válce byl uprostřed hřbitova vztyčený jednoduchý dřevěný kříž a v sekci židovského hřbitova byla provizorní hvězda, takže jsme oba symboly umístili na stejné místo, jako to bylo tehdy. Jen s tím, že obrovský kříž, který se přemístil ze sekce židovských hrobů dopředu, určoval měřítko, které jsem bohužel musel i já dodržet. Velikost šesticípé hvězdy svařené z nerez oceli s použitím starých kolejí – to byl mimochodem také nápad Karola Sidona, použít koleje, po kterých ujížděly stovky transportů do koncentračních táborů – byla dána tímto měřítkem.

Co představuje Terezín pro vás jako sochaře a jako člověka?

Když je ta otázka takto položená, tak uvažuju v první řadě nikoli jako sochař, ale člověk, pro kterého je Terezín spojen s konkrétními a velmi osobními zážitky z dětství. Já sám jsem sice od svých šesti let musel nosit Davidovu hvězdu, ale do terezínských transportů jsem povolán nebyl. V Terezíně byl ale můj táta, byla tam moje sestra a strašně moc mých příbuzných, protože tatínek byl z 15 dětí. Takže několik desítek mých příbuzných Terezínem prošlo. Tátovi a sestře se povedlo utéct v noci ze třetího na čtvrtého května, bylo to na konci války. Tehdy čtvrtého května 1945 v jedenáct hodin večer oba přišli domů... Pochopitelně, že tyhle všechny věci ve mně nechaly silnou a nesmazatelnou stopu.

Nikdy předtím jsem o tom neuvažoval, ale když byla v šedesátých letech vypsaná soutěž na sochařské řešení terezínského ghetta, řekl jsem si: kdo jiný než já? Navíc to bylo ve chvíli, kdy už jsem měl za sebou *Kadiš* – první velkou realizovanou sochu, kterou jsem udělal po tatínkově smrti. Soutěž nebyla moc dobře vypsaná, zadání byla velmi široká, ale přišla přesně v době, kdy jsem si říkal: tak teď jsem na to připravený... Cítil jsem zodpovědnost vůči těm, co nepřežili. Jiná věc byla, že spousta lidí brala soutěž jako obyčejný kšeft a že nakonec vyhrál velice konvenční a průměrný návrh. Já se svými kolegy architektky (soutěž byla vypsaná

Pohled do ateliéru. Foto Jiří Stach, 2007.

Snažil jsem se i přesto vymyslet ještě něco navíc. Jedním z mých záměrů bylo dát do vnitřního obvodu hvězdy plynové hořáky, které by očím neviditelným plamenem zahřívaly vzduch a způsobovaly jeho ustavičné chvění. Také jsem si přál, aby kolejnice, ze kterých se tento Magen

David skládá, byly odlity do bronzu a tím získaly určitou věčnost, ale všechno ztroskotalo na nedostatku peněz.

Přesto jsem přesvědčen, že můj původní projekt z roku 1968 nezestárnul a stále si udržuje svůj aktuální – vlastně spíše než aktuální naopak věčný moment –, že je to

prostě to tam je, ta stopa, kterou nelze odstranit.

Takovou situaci zřejmě obvyklý pomník nevyřeší.

No právě. Takový ten výchovný způsob, komunistický, který na místě koncentrač-

být pro každého na věky srozumitelný. Měl by signalizovat, co se stalo a co se už stát nesmí, a také sdělovat, že o to musíme všichni dbát. Člověk má v sobě dobro i zlo a tyto vlastnosti jsou přibližně v rovnováze, protože v přírodě je všechno vyvážené. Jde o to, že člověk schopný vní-

Úvaha o dominantě v centru bývalého ghetta – umístění jedenadvacetimetrové sochy Memento na náměstí Čs. armády v Terezíně (řešení s použitím prvků z roku 1968).

něco, co by se dalo udělat ještě dnes. A tak jsem začal uvažovat, že by se v tomto ohledu dalo a mohlo s Terezínem po pádu normalizace něco zásadního udělat.

V Terezíně se střetávají dvě krajnosti: snaha vnímat a rozvíjet město jako každé jiné s tendencí proměnit celý jeho prostor v muzeum a památník. Jak to vidíte vy?

Myslím že ani jedno, ani druhé není v pořádku. Ono je to jinak, to, co se v Terezíně stalo, nejde odestát. Je to velké memento. Nevím, jak bych to řekl. Žít se musí stále, samozřejmě, vytěsnit z města život a udělat z něj jen nějakou konzervu, to nejde, žít se tam zřejmě musí, to je v pořádku. Ale je tam trvalá stopa, jak to město vzniklo, jako pevnost, což nikdo nikdy neodstraní – charakter města je v těch opevněních, v systému kasáren, v celém uspořádání, a buď by město neexistovalo vůbec, nebo to v něm zůstává. Zrovna tak tam zůstává vše, co se stalo v době druhé světové války, kdy bylo město zneužito, aby sloužilo jako obrovský koncentrák, který má zdání fungujícího města. Město, které mělo oklamat povědomí lidí a vyvolávat pocit, že se nic tak moc neděje, že internace ve městě, které má svůj život, kavárny a parky, není nejhorší. V tom je snad ještě větší zručnost než v přímém věznění, ta ohavná kamufláž, zbavující lidi všech práv a důstojnosti, a nakonec je chrlící k záhubě dále na východ... To se nedá už nikdy odstranit, to zůstává trvalou součástí města, i kdyby někdo chtěl sebevíc zapomenout,

ních táborů stavěl různé pomníky složené z vychrtlých těl, považuji za velmi špatný. Protože se zaměřil jen na jeden prvek té hrůzy, který je jen vizualizován a akcentován a přitom ta zručnost myšlení je tam přítomna, jenom je jakoby obrácena

vzhůru nohama. Pokud člověk takovou věc připomíná, tak je jí třeba připomenout nejenom v její fyzické hrůze, ale i v morálním podtextu, který může mít věčný rozměr a je mementem pro kohokoliv. V tom, co se stalo, selhala lidskost, a i když byl holocaust namířen proti Židům, hrůznost toho činu je obecná. Ve faktu, že někdo něco takového vymyslí, se ukrývá fatální defekt a hrůzná anomálie způsobu lidského myšlení. Připomínka toho, co se stalo, by měla být taková, aby si i všichni ostatní dokázali uvědomit, že se jedná o závažné selhání lidskosti, které se může kdykoliv a na jakémkoli místě bytí vrátit. Prostě dělá-li se pomník, musí

mat může ovlivňovat redukci svých špatných vlastností. Tak nějak jsem uvažoval, když mě napadla věc, která by měla své stálé místo v Terezíně a které říkám Memento.

(dokončení na str. 11)

Asi nejznámější socha A. Veselého Kadiš (1967–68). Foto Jiří Stach, 2007.

Z WADÍ ARA NA HERZLOVU HORU

Dva izraelské dokumenty na festivalu Jeden svět

Na letošním ročníku festivalu Jeden svět, který v Praze proběhl ve dnech 28. 2.–8. 3., byly mimo jiné promítnuty dva zcela nové izraelské snímky, z nichž ani jeden neodesel při rozdělování cen s prázdnou: dokument režisérů Baraka a Tomera Heymannových o společné škole pro židovské a arabské děti *Most přes Wádí* (2006) získal první cenu v diváckém hlasování, zatímco snímek Tali Šemešové o generaci jejich prarodičů přeživších šoa *Hřbitovní klub* (2006) si vysloužil od poroty ocenění za nejlepší režii. Pod hlavičkou festivalu „dokumentů o lidských právech“ tak překvapivě vítězily filmy, jež s touto tematikou souvisely zdánlivě jen okrajově. Přesto oba izraelské snímky – jinak dosti rozdílné, jelikož jeden z nich řeší celospolečenský problém, druhý naopak nabízí spíše

intimní a osobní výpověď – spojoval jeden význačný prvek, který na problematiku lidských práv jistým způsobem odkazuje. Hlavními hrdiny těchto dokumentů byly v jednom případě školní děti (*Most přes Wádí*), podruhé staří lidé (*Hřbitovní klub*); tedy v obou případech „neproduktivní“ skupiny obyvatelstva, které většinou stojí mimo centrum zájmu společnosti. A tak se právě pozornost a naslouchání věnované těm nejmladším, kteří představují perspektivu budoucnosti, a těm nejstarším, kteří nás spojují s naší minulostí, staly izraelským příspěvkem do pestré mozaiky Jednoho světa, příspěvkem, který se setkal s příznivým ohlasem odborné poroty i obecnosti. Škoda jen, že Česká televize na tyto oceněné dokumenty ve svém pořadu Střípky Jednoho světa zapomněla.

AKADEMIE POD ŠIRÝM NEBEM

Když se v úvodní scéně zeptá režisérka své pratety Leny, jedné z hlavních hrdinek dokumentu, zdali souhlasí s tím, aby se

film jmenoval Hřbitovní klub, dočká se mnohomluvného a dotčeného odmítnutí: ano, schůzky jejich klubu se sice konají poblíž hřbitova na Herzlově hoře, kde jsou pochováni velcí izraelské minulosti, ale hřbitov s jejich aktivitami přece nijak nesouvisí! Vždyť jejich klub se jmenuje Akademie na Herzlově hoře – a Lena spěchá, aby neteři ukázala diplom, na němž ji akademie ocenila jako *ešet chajil*, statečnou

Dva z mnoha hrdinů filmu *Most přes Wádí* režisérů Baraka a Tomera Heymannových.

ženu. Hned po tomto úvodním dialogu se na plátně objeví titulky, které divákům ohlašují, co už předem mohli znát z programu. Název filmu zní – *Moadon bejt hakvarot*, tedy Hřbitovní klub.

Smích a uvolnění, které v obecnstvu vyvolají první minuty filmu, signalizují už od počátku, jaký přístup režisérka ke svým postavám zvolila. Staří lidé, pamětníci válečných událostí, hrůz šoa i počátku Státu Izrael, kteří se čas od času scházejí k pikniku a debatám v parku v sousedství zmiňovaného „hřbitova slavných“, zde nejsou představeni s povinným respektem k jejich věku a prožitým zkušenostem, nýbrž s nadhledem a humorem, s laskavou neúctou, kterou režisérka Tali Šemešové umožnil blízký příbuzenský vztah ke dvěma hlavním hrdinkám – k babičce Minii a k její švagrově Leně. Obě se pravidelně účastní klubových schůzek, na nichž se předčítá poezie, zaníceně se diskutuje o politice, historii a filosofii a pojídá se přinesené jídlo, přičemž všechno

podléhá přesně stanovenému a odhlasovanému harmonogramu – případná nekázeň se řeší zapísknutím píšťalky. Ale vedle těchto poněkud úsměvných situací, které vyplývají z komicky vážného přístupu členů klubu ke společným akcím, ve filmu vystupují do popředí hlubší momenty. I v pokročilém věku jsou účastníci setkání plní energie, uchovali si britký úsudek a mladistvý zápal pro věc: to vše cítíme při zaujaté debatě o Kantově učení a kategorii svědomí, které jeden z diskutujících neváhá označit za židovský vynález, nebo ve chvíli, kdy další z přítomných dojatě recituje vlastní básně. Film ale nezastírá ani

nevýhnutelnou stinnější stránku života starých lidí. Členů klubu nenávratně ubývá, až se v závěru přesouvají jejich schůzky do nemocnice. Stanovy klubu, o kterých se hlasuje na samém počátku, však ani tentokrát nedoznávají změn v bodech, které zprvu vyvolávaly tolik hlasitých protestů: setkání se i nadále mají konat „pravidelně i v případě, že počet členů se bude měnit“, a cí-

lem schůzek má být „zmírnění pocitu osamělosti ve stáří“.

Děni kolem „hřbitovního klubu“ slouží však ve filmu spíše jako širší rámec pro představení dvou hlavních postav, Leny a Minie. Tyto dvě ženy vedle sebe vyrůstaly od mládí v Polsku a po válce, kterou přežily v koncentračních táborech, se jejich cesty znovu zkřížily a jednou provždy spojily, když se Lena provdala za Miniina bratra – muže, kterého podle vlastní upřímné zpovědi nikdy vášnivě nemilovala, ale představoval pro ni pevný bod a spojení s minulostí. Režisérka skvěle portrétuje dva zcela protikladné ženské typy, které přes svou rozdílnost prožily vedle sebe celý život: citově založená, uzavřená Minia ve filmu téměř nemluví, zatímco temperamentní intelektuálka Lena na potkání sděluje své pozoruhodně promyšlené názory či zcela všední postřehy a zážitky. Co je však na dokumentu Hřbitovní klub nejcennější, to je vcelku ojedinělý režisérčin přístup k tématu: oproti běžné dokumenta-

ristické praxi, v níž jsou staří lidé zpovídáni převážně ve vztahu ke své minulosti, je pro Tali Šemešovou podstatná naopak jejich přítomnost, jejich vůle k prožití důstojného a plného života až do samého konce.

STAVITELÉ MOSTŮ

Pod názvem *Jad be-jad*, tedy „Ruku v ruce“, byl v Izraeli roku 1997 zahájen projekt bilingvních židovsko-arabských základních škol. Organizace výuky zde má svá přesná pravidla, založená na principu rovnosti: předmětům patřícím do židovských a arabských osnov jsou děti vyučovány společně, výuku vedou vždy dva učitelé v hebrejštině i v arabštině a v čele školy stojí dva ředitelé, zastupující obě národnosti.

Poté, co byly první dvě takové školy otevřeny v Galileji a v Jeruzalémě, rozhodli se v roce 2004 pro stejný krok také rodiče ve Wádí Ara nedaleko Haify, v oblasti vyostřené arabsko-izraelské koexistence. O prvním roce fungování této školy, pojmenované symbolicky *Gešer al ha-Wadi*, „Most přes Wádí“, natočili izraelská filmaři stejnojmenný dokument.

V projektu, do kterého všichni zúčastnění od počátku vkládají veliké naděje a očekávání, se však záhy objevují první třecí plochy. Zatímco Arabové se s nedůvěrou a podezřením účastní oslav Chanuky a texty svátečních písní o vítězství nad nepřáteli a o „zahnání temnoty světem“ vztahují na vlastní národní osud, Izraelci zase s nevolí nesou společnou muslimskou modlitbu, jíž se účastní vedle sebe židov-

Co však ve filmu nejvíce vystupuje do popředí, jsou rozdílné reakce na vývoj situace u dětí i u dospělých, rodičů i učitelů. Děti sice do školy nastupují s počátečními obavami a nedůvěrou, ale brzy se spřátelí a jsou schopny spontánně a přirozeně přijmout ty druhé i s jejich odlišností, oprostí se od přejatých schémat uvažování. Naopak mnozí dospělí postupně ztrácejí víru ve správnost tak radikálního pokusu o sblížení, který podle nich může děti přivést o jejich identitu. Přitom jsou to často právě dospělí, kteří děti staví do vyhraněných situací a na principu kolektivní viny jim předhazují křivdy minulé i současné: obecnostu téměř zatrne, když malého arabského chlapce na návštěvě v židovské rodině začne zpovídat babička, jak se cítí, když jeho lidé při teroristickém útoku zabíjejí civilisty, nebo naopak když arabská učitelka klade malým Izraelcům otázku, zdali bylo v pořádku, když jejich předkové zabírali půdu Palestincům po generace zde usazeným a vyháněli je z jejich domovů.

Přes jistou teozovitost a pohrávání si s city diváků – zvláště je to patrné při dlouhých, hudbou podbarvených záběrech skotačících dětí – je *Most přes Wádí* důležitým filmem, který provokuje k zamyšlení. Velké sebezapření a vůle, které do projektu smíšené školy investují rodiče a zejména učitelé, na jejichž bedrech spočívá zodpovědnost za citlivý přístup k ožehavým společným tématům, bezesporu přispívají k většímu porozumění mezi oběma znepřátelenými tábory. Některé bariéry nicméně přetrvávají: přes všechny snahy jsou arabské děti znevýhodněny jazykově, neboť hebrejšтина zůstává základním dorozumívacím jazykem a izraelské děti, jejich rodiče ani učitelé v podstatě arabsky nekomunikují. Na druhou stranu to ale bývají spíše židovské děti, které jsou ochotny naslouchat a cítit se do problémů druhé strany, zatímco arabští žáci nejsou svým rodinným prostředím a výchovou vedeni k takové míře tolerance a empatie. Ale ať už film pro diváka vyzníval jakkoliv pochybovačně a pesimisticky, závěrečný titulok dává filmu nečekaně pozitivní vyústění: v následujícím roce se do školy přihlásil dvojnásobný počet žáků a pro velký zájem byla otevřena další třída.

Scéna z filmu Tali Šemešové *Hřbitovní klub*.

ské a arabské děti. Když onemocní izraelská učitelka, ukáže se, že židovští žáci nejsou schopni sledovat výuku v arabštině. Napětí vyvrcholí během oslav Dne nezávislosti, který je pro Araby dnem národního smutku: ačkoliv učitelé se spolu s rodiči rozhodnou, že vyučování bude v tento den probíhat odděleně, nakonec přece jen dojde k verbální konfrontaci dvou rozdílných historických pamětí a k řešení otázek viny a svědomí.

ZEMĚTŘESENÍ VE SVĚTOVÉM KONGRESU

Prezident Světového židovského kongresu Edgar Bronfman propustil na hodinu svého nejbližšího spolupracovníka Izraela Singera. Stalo se tak v polovině března během telefonní konference. Bronfmanovo rozhodnutí vyvolalo velmi silnou reakci v židovské veřejnosti, ale hlavně v kongresu samotném. Prezident Evropského židovského kongresu Pierre Besnainou dokonce pohrozil, že pokud nebude tento krok řádně zdůvodněn a vysvětlen, evropská organizace ze Světového kongresu vystoupí. Obdobný postoj zaujal i prezident Jihoamerického kongresu Jack Terpins a velké znepokojení vyjádřili i představitelé kongresu v Izraeli. Zde je však situace o něco složitější, protože Bronfman se rozhodl propustit i Bobbyho Browna, který stál v čele izraelské kanceláře.

Israel Singer zastával vrcholné funkce v kongresu po více jak třicet let, byl jeho dlouholetým výkonným ředitelem, zastával vrcholné funkce také ve Světové židovské restituční organizaci a v Claims Conference. Mnozí přičítají úspěchy při vyjednávání o odškodnění s německými, švýcarskými a dalšími institucemi právě Singerovi. Podílel se také na odhalení nacistické minulosti Kurta Waldheima. Většina evropských židovských představitelů považuje Singera za schopného vyjednávače a úspěšného politika, i když občas kritizují jeho teatrální projevy na veřejnosti.

Singer čelil již před dvěma lety nařčením z finančních nesrovnalostí, zpráva generálního prokurátora státu New York jej však zcela očistila. A právě na nejasnosti v Singerových účtech teď Bronfman poukazuje, i když přiznává, že s těžkým srdcem, protože Singera považoval celá léta nejen za svého nejbližšího spolupracovníka, ale také za přítele. Židovské instituce a jejich představitelé však vnímají Bronfmanův krok jako skandální, kritizují i způsob, jakým byl Singer propuštěn. Spekuluje se také o tom, že Bronfmanovo rozhodnutí bylo čistě účelové. V červnu letošního roku se má totiž konat valné shromáždění Světového židovského kongresu, které má na programu volbu prezidenta. Edgar Bronfman, kterému je 77 let, původně ohlásil, že již nebude kandidovat a úřad „předá“ svému synovi Matthewovi. To vyvolalo bouři odmítavých reakcí, např. Ronald Lauder, který také zvažuje kandidaturu, prohlásil, že židovské instituce nejsou dynastií. Bronfman nakonec kandidovat bude, v úřadě by chtěl zůstat do roku 2009. Jestli se mu to podaří, je otázka. Záležit bude jistě i na tom, jak dopadne „kauza Singer“.

DĚTI IRENY SENDLEROVÉ

Zachránkyňe tisíců životů kandidátkou na Nobelovu cenu

Osobní život jako by z ní byl postupně „ořezáván“. V sedmi letech ztratila otce. Nacisty byla odsouzena k smrti, popravě unikla díky zásahu spolubojovníků. Válka ji vzdálila prvnímu manželovi, život v poválečném Polsku ji připravil o druhého muže. Ze tří jejích dětí přežila jen dcera (první ze synů zemřel v důsledku předčasněho porodu, který vyvolal výslech státní policie roku 1949). Irena Sendlerová (1910) se mnohého zžekla a o mnohé přišla. Sama však v době nacistické okupace darovala život dvěma a půl tisícům židovských dětí. Nyní se o sedmadvadesátileté stařence začíná dozvídat celý svět. V posledních letech byla několikrát vyznamenána, k věhlasu a oceněním však zachovává odstup: „Každé dítě zachráněné s mým přispěním jen dává smysl mé vlastní existenci a není důvodem ke slávě,“ říká.

Dnes šedovlasá paní s usměvavými očima na invalidním vozíku byla celá desetiletí světu neznámá. Její činy znal kromě zachráněných jen úzký okruh spolubojovníků z ilegální organizace Żegota. Do širšího povědomí se začala dostávat díky shodě okolností, k níž došlo na druhém konci světa. V roce 1999 upoutala pozornost čtyř protestantských středoškolaček v Kansasu (USA) krátká zpráva o Polce, která měla zachránit dva a půl tisíce dětí. Spolu s učitelem Normanem Conardem považovaly číslo za chybu tisku a rozhodly se ověřit si fakta. Příběh pak inspiroval žákyňe k sepsání školní divadelní hry *Život v zavařovačce* (původní i falešná jména zachráněných dětí a šifrované adresy pěstounských rodin sepisovala paní Sendlerová na proužky papíru, které přechovávala v zavařovací sklenici v zahrádce jedné z kolegyně). Hra získala široký ohlas ve sdělovacích prostředcích. V polovině loňského prosince představil Conard, podpořen polským prezidentem Kaczyńským a izraelským premiérem Olmertem, kandidaturu Ireny Sendlerové na Nobelovu cenu za mír.

COPAK MI CELÝ SVĚT POMÁHAL?

Dcera lékaře a aktivisty Polské socialistické strany vyrůstala v prostředí sociálně vnímavé předválečné inteligence. Mezi otčovými pacienty převládali chudí Židé, partnery Ireniných dětských her se staly židovské děti, holčička brzy začala mluvit jejich jazykem. Na konci světové války ošetřoval otec oběti epidemie tyfu a sám nemoci podlehl. Na pohřeb přišly zástupy

Židů a místní židovská obec nabídla, že bude Ireně do plnoletosti platit stipendium. To její matka odmítla, vybidla však sedmiletou dceru, aby si „dobrotu těchto lidí“ zapamatovala. Později se Irena stala studentkou polonistiky na Varšavské univerzitě. Když zde ve 30. letech bylo zavedeno tzv. lavicové ghetto, protestovala a byla ze studia dočasně vyloučena. Diplom obhájila těsně před válkou, učitelské místo kvůli své politické orientaci (vstoupila do socialistické strany) nedostala. Na počátku

I. Sendlerová v r. 1943 krátce před zatčením.

války byla zaměstnána na sociálním odboru varšavského magistrátu. Sociální pomoc židovským rodinám byla po okupaci zakázána, Irena však v rámci desetičlenné konspirační skupiny, působící na jejím pracovišti, poskytovala na základě zfalšovaných dokumentů podporu asi třem tisícům Židů.

Poté, co v listopadu 1940 Němci uzavřeli varšavské ghetto, získala Irena Sendlerová propustku a docházela do ghetta jako zdravotní sestra. Fotografie z té doby ukazuje mladou ženu v obleku sestry, s výraznými rysy, s pohledem, který prozrazuje směr rozhodnosti, únavy a bolesti. Když po letech jeden americký novinář prohlásil, že by od ní měl o dobových událostech uslyšet celý svět, odpoví Irena Sendlerová: „Celý svět? Copak mi ten celý svět pomáhal při záchraně dětí? Když jsem šla ulicemi a brečela bezmocí?“ Nosila peníze, potraviny, léky. Ujímal se bezprizorných dětí, které nějak vyklouzly

z židovské čtvrti, hledala únikové cesty pro sirotky. Když se schylovalo k likvidaci ghetta, právě v době, kdy téměř tříleté konspiraci v rámci magistrátu hrozilo prozrazení, vznikla v prosinci 1942 na popud polské emigrační vlády Rada pomoci Židům (Żegota) – ojedinělý fenomén evropských válečných dějin. V Żegotě se totiž k záchraně Židů spojili v rámci podzemních státních struktur zástupci židovských i nežidovských organizací a demokratických uskupení napříč politickým spektrem. Příslušníci Żegoty zachránili tisíce životů. I. Sendlerová se stala vedoucí dětské sekce. Ve stínu blížící se záhuby přemlouvala rodiče, aby přistoupili na pokus o záchranu svých dětí.

Děti byly vyváděny či vyváženy několika způsoby. Nejméně drastické bylo proplétat se sklepními chodbami soudních budov, které stály na hranici ghetta. Jinak bývaly děti uspávány, nemluvnata vynášena v krabicích od bot či přehazována přes plot ghetta, vyvážena v bedýnkách pod sedadly tramvaje, jejíž vozovna s ghettom sousedila. Větší děti byly po usnutí vyváženy v sanítkách pod nosítky, špinavým šatstvem, v pytlích jako zemřelé. Na „polské“ straně je pak paní Sendlerová a její spolupracovníci umísťovali v rodinách či v kláštorech. Roku 1943 ji zatkl gestapo. Během tří měsíců výslechů a mučení neprozradila ani jména spolupracovníků, ani žádné z dětí. Byla odsouzena k smrti, před popravou ji zachránila dodnes neznámá suma dolarů, kterou Żegota podplatila jednoho z dozorců. Do konce války se pak skrývala. Po roce 1945 mohly být zachráněné děti na základě jejích seznamů identifikovány. Většina z nich však už neměla ke komu se vrátit.

JEJÍ SVĚTLO

Roku 1965 byl Ireně Sendlerové udělen titul Spravedlivý mezi národy, roku 1983 mohla zasadit stromek v Aleji spravedlivých. Je nositelkou řádu Bílého orla, nejvyššího polského státního vyznamenání (2003). 15. března polský Sejm jednohlasně přijal prohlášení, kterým vzdal čest hrdinství příslušníků Żegoty a Ireny Sendlerové; ta se slavnosti vzhledem ke zdravotnímu stavu nezúčastnila.

Nobelova cena je udělována především na základě současných počínů a osud nominace je nejistý. Pokud však nositel Nobelovy ceny Imre Kertész říká, že po otevření bran táborů je holocaust v evropské civilizaci dál přítomen, dává samo křehké setrvávání této ženy v našem světě šanci uvědomit si spojitost lidských osudů a povšimnout si světla, jaké do bezbřehé zkázy vnáší zdánlivě zanedbatelné tisíce spravedlivých.

LUCIE SZYMANOVSKÁ

ZÁSADNÍ ŘEŠENÍ

(dokončení ze str. 6)

Jaké sochařské řešení jste pro Memento našel?

Dlouho mi to nedávalo klid. Neustále jsem uvažoval o tom, jak by se pomník stal integrální součástí města: jak by mohl navždy připomínat, co se zde odehrálo, aniž by to byla věc, o které jedni nechtějí slyšet, jiní dělají, že nic nevidí. Pomník také může vzbuzovat negativní pocity. Říkal jsem si, že v pomníku musí být zachováno, koho se týká. V průběhu bezmála čtyřiceti let jsem vytvořil několik různých variant, čas od času se mi to téma vrací, a asi před deseti lety mě napadlo umístit sochu na hlavní terezínské náměstí. Je velké, ploché a bylo středem všeho dění. Umístit do jeho středu velmi dominantní věc, která nebude vadit ničemu budoucímu, nestane se ničím, co by limitovalo město právě jenom a jenom k tomu okamžiku.

Plastiku, kterou budoucí obyvatelé budou brát jako naprosto přirozenou součást města, i když půjde o připomínku, memento toho, co se tam stalo. Začal jsem si to zakreslovat a rozvrhovat, proporce jsem přizpůsobil místu, a stále mi vychází základní podoba na třech nohách obrovský trojúhelník ve výšce asi 7 metrů, křehké nožičky, které drží závěsnou část sochy na nebi nahoře ve výšce asi dvaceti metrů, odkud je v prostoru zavěšená velká kovová koule o průměru 5 metrů. Mohla by být i z kamene, ale tam by asi nastaly statické problémy. Obrovská hmota, upevněná na něčem, co je nad námi a co je v naší skutečnosti přesto přítomno a s čím se musí a snad i dá žít...

Co se na podobě Mementa během jeho čtyřicetiletého přípravného období změnilo?

Zkrátily se proporce, nakročení je širší, ta koule se vůči člověku stojícímu dole posunula výše. Ale opravdu zásadního se nezměnilo nic. Co jsem chtěl říct, je řečeno.

V Terezíně je ještě další místo, kde se uvažuje o sochařském řešení: u Ohře, kam nacisté nechali vysypat popel všech zemřelých, spálených v terezínském krematoriu.

Podle mě by se neměly dělat pomníčky a sošky, ale zásadní řešení. Shodou okolností, kterou vlastně nechápu, jsem byl na tomto místě poprvé zcela nedávno, i když jinak mám Terezín podrobně prochozený. To místo samo o sobě – možná právě tím, co se zde stalo – má obrovskou magii. A navíc ten protiklad! Vědomí toho, co se zde stalo, je konfrontováno s úžasným vý-

hledem daleko do kraje, v místě, odkud se díval nesvobodný a limitovaný člověk do oparu nad rýsujeícím se Středohořím – a ty louky, pole. Setkání těchto dvou poloh vyvolává nesmírně silný pocit i nyní, kdy to místo není zatím ničím zásadním akcentováno. Něco by tam mělo být, protože se tam něco událo, ale znovu – to místo vyžaduje zásadní řešení, ne pomníček nebo sošku, něco důstojného a trvalého.

Hodně jste cestoval i pracoval v různých částech světa. Setkal jste se s plastikou, věnovanou holocaustu a jeho obětem, která odpovídala vaší představě?

Žádný dobrý, vynikající příklad neznám, možná ale jeden bych uvést mohl. Izraelský sochař Dani Karavan instaloval ve Španělsku na místě, kde na útěku před nacisty spáchal sebevraždu významný filosof Walter Benjamin, velmi působivý a nadčasový projekt. Použité prostředky jsou strašně jednoduché a výsledek je zcela mimořádný: někdy stačí jeden člověk a připomenutí jeho osudu, aby to dokázalo zahrnout i všechny ostatní oběti – a možná nejen ty minulé... To je jeden dobrý příklad, vedle řady dalších, které bych považoval přinejmenším za problematické.

Pokud by práci na Mementu nebránily vnější věci, jako je nepochopení úřadů či nedostatek peněz, jak dlouho by realizace mohla trvat?

Pokud by nestály v cestě vnější věci, myslím, že tak kolem dvou roků, možná i méně. Budu nejdřív muset upřesnit měřítko, které bude odpovídat přesně tomu danému prostoru. Je jenom jedna velikost, která je pro toto pojetí možná, je potřeba ji nalézt a precizovat. Pokud by věc byla vyšší nebo naopak nižší, než je nutné, vyznění by mohlo být podstatně oslabeno. Další věc je, že bude zapotřebí zajistit spoustu materiálu, nerezové oceli a také tovární halu s jeřáby, kde by bylo možno sochu nebo její části udělat. A potom nastane vlastní instalace s technicky náročným vybavením.

Realizoval jste svoje sochy v Holandsku, v Japonsku, Německu, Litvě, připravujete i velkou realizaci v Čechách, konkrétně v Opavě. V jakém stadiu jsou vaše izraelské projekty?

Tam, konkrétně v Kadeš Barnea, měla stát v poušti velká socha – čtyřsettunový kámen vyzdvížený na křehké ocelové konstrukci. Dokonce je tam umístěna od roku 1997 cedulka s informací, že tam ta socha bude, ale stále, z jakýchsi organizačních a administrativních důvodů, tam není nic. Ale doufám, že zádrhele se rozuzlí a socha na tom místě bude.

JÍŘÍ DANÍČEK

SYNAGÓGA V ŠURANOCH

Malé mestečko ležiacie asi 35 kilometrov južne od Nítry. Bolo sídlom jednej z najstarších ŽNO na Slovensku. Židia tu žili už pred rokom 1530. Obec však bola založená neskôršie. Bola prísne ortodoxná a to rovnako pred budapeštianskym kongresom, ako aj po ňom. K židovským Šuranom neoddeliteľne patrila aj uznávaná ješiva, jedna z mnohých, ktoré na Slovensku pracovali v 19. storočí. Za zlatú éru šurianskeho Židovstva treba považovať obdobie prvej ČSR. Na konci tohto obdobia mala šurianska obec okolo tisíc duší. Holokaust uzavrel históriu židovskej obce v Šuranoch, Eugen Barkany v povojnovom období píše už len o dvoch židovských

Synagóga v Šuranoch – celek a portál. Foto archiv.

rodinách žijúcich v tomto mestečku. Dnes žije v Šuranoch minimálny počet obyvateľov, ktorí sa hlásia k židovskému pôvodu. Ostala synagóga a niekoľko ďalších pamiatok hmotnej kultúry. Vďaka spoločným aktivitám ÚZ ŽNO a mesta Šurany došlo v priebehu posledných desiatich rokov k čiastočnej obnove synagógy. Práca nie je dokončená, ale interiér prešiel podstatnou časťou rekonštrukčných prác a čo je podstatné, budova je staticky dobre zabezpečená. V oprave sa bude pokračovať v závislosti od množstva získaných finančných prostriedkov. ÚZ ŽNO uzavrel s mestom Šurany zmluvu, podľa ktorej sa v budove synagógy nebudú konať akcie nezlučiteľné s pôvodným poslaním objektu. V súčasnosti sa budova využíva ako výstavná a koncertná sieň. Podľa svedectva bývalého primátora Šurian pána Šutku obyvatelia Šurian do nej vstúpajú s veľkou úctou.

JF

SYNAGOGA ZNOVU OBJEVENÁ

V Polici u Jemnice stojí sokolovna jedinečné hodnoty

Když zástupci České obce sokolské darovali v roce 2004 Federaci židovských obcí budovu bývalé synagogy v Polici u Jemnice, nezbudilo to z počátku žádné velké nadšení. Stavba přestala sloužit kultu na počátku minulého století a byla skoro sto let využívána jako tělocvična. Když jsme ji poprvé uviděli na vlastní oči – ve štítu znak Sokola, parketová podlaha, dřevěné obložení stěn, trámy, kruhy a lana na zpuchřelých závěsech –, nevypadalo to, že by zde bylo možno objevit nějaké stopy minulosti a svědectví o životě zdejší židovské komunity.

Synagoga v Polici – současný stav. Foto archiv.

NEOBVYKLÁ HISTORIE

Police je malá obec s velkým barokním zámekem přibližně na půl cesty mezi Jemnicí a Bítovem. Nejbližší židovské obce bývaly v Písečném a Šafově a ležely dlouho v hraničním pásmu. Podle ústní tradice se v Polici usazovaly již v 15. století některé židovské rodiny, vypovězené ze Znojma (1454), židovská obec údajně existovala již v roce 1523. Nejstarší písemný doklad o židovském osídlení však pochází až z roku 1671, kdy sem dorazili exulanti z Vídně. V následujícím století dosáhla židovská obec v Polici nebývalého rozkvětu: na počátku 18. století zde žilo 40–50 rodin ve 22 domech. Po vydání translokačního reskriptu Karla VI. (1726) prověřovala konzistorní komise separaci židovských domů a synagog od křesťanských čtvrtí a jejich vzdálenost od kostelů a náměstí, kde se odehrávaly katolické bohoslužby. V Polici se Židé roku 1728 museli stěhovat z domů na návsi do nově založené Židovské ulice jižně pod zámekem, kde hrabě Adam Berchtold nechal vystavět asi 25 domů po obou stranách polního úvozu.

ŽIDOVSKÁ ULICE

Většina domů v Židovské ulici a také synagoga jsou dodnes dochovány v původních dispozicích a celá ulice je cenným dokladem barokního urbanismu a příkla-

dem nově založeného barokního ghetta na periferii staré obce. Pod Židovskou ulicí v údolí navíc existovala ještě menší židovská kolonie Housenec. Na kraji sídliště leží židovský hřbitov, kde je na ploše 2145 m² dochováno na 300 náhrobků.

Při požáru Police 25. 6. 1758 nové ghetto vyhořelo, díky rychtáři židovské obce Izáku Landesmannovi bylo ale brzy obnoveno. Část obyvatel se po požáru z Police odstěhovala: roku 1769 zde žilo 17 židovských rodin, v letech 1787 až 1848 pak 22 rodin (až 160 osob). Po roce 1848 židovských obyvatel v odlehle venkovské obci rychle ubývalo, roku 1869 zde žilo již jen 43 Židů (5 % obyvatel). Roku 1891 byla židovská obec připojena k obci v Jemnici, kolem r. 1900 v Polici žilo 12 osob židovského vyznání, o třináct let později se z Police odstěhoval poslední Žid.

SYNAGOGA

První známá synagoga stávala na východní straně návsi, po roce 1728 však přešla do křesťanských rukou a byla přestavěna na obytný dům. Pozemek pro svoji druhou synagogu získala židovská obec v roce 1730 v dolní části Židovské ulice. Tato nejspíše dřevěná stavba lehla popelem při zmíněném požáru r. 1758. Na jejím základě byla v následujícím roce postavena zděná synagoga nákladem rychtáře Izáka Landesmanna, který ji také vybavil vnitřním zařízením. Stavbu provedl zednický mistr Matyáš Kirchmayer ze sousední vsi Kdousova v jednoduchém stylu venkov-

ského baroka jako téměř centrální stavbu (850 x 830 cm), sklenutou převýšenou valenou klenbou o výšce 660 cm.

Nová synagoga je přízemní obdélná budova téměř čtvercového půdorysu se sedlovou střechou, nápadná barokním srdcovým štítem v průčelí, který ji dodnes odlišuje od ostatních domků Židovské ulice. Stavba je orientována k východu, i když kvůli tomu musela být poněkud odkloněna z uliční čáry. Z boku při severní straně byla původně přistavěna předsín s mužským vstupem do hlavního sálu a ženským schodištěm na galerii. V mužské části předsíně je zčásti dochován ve stěně vezděný kamenný mušlový kior (umyvadlo), v ženské části byl zjištěn hebrejský text s ornamenty, pocházející nejspíše ještě z 18. století. Po odkrytí 110 cm vysokých navážek a zásypů v hlavním sále synagogy byly objeveny četné stavební fragmenty, s jejichž pomocí můžeme stanovit nejméně tři fáze stavebního vývoje synagogy. Nejlépe se pod pozdějšími navážkami zachoval nejstarší (a nejzajímavější) stav z roku 1759 – tvoří jej především kompletně dochovaná cihlová podlaha ústředního sálu, nejstarší část obvodových zdí bimy v jeho středu a fragmenty schodiště ke svatostánku s postranními parapety. V západní části synagogy dokládají původní řešení galerie sokly kamenných sloupů a postranních pilířků a otisky jejich klenb v obvodových zdech. Do ústředního prostoru se tak čelo galerie otvíralo třemi širokými arkádami, v horní části byla uzavřena nejspíše dřevěnou předprsní. Také v západním průčelí bývala původně nejspíše dvě segmentová okna pod galerií a jedno uprostřed v západním štítu budovy, která jsou dnes zazděna.

Pohled do interiéru po odstranění zásypů. Foto archiv.

Klenba synagogy je zdobena oválnými štukovými medailony, po třech při východním a západním okraji klenby a s jedním velkým uprostřed ve vrcholu klenby (zde se nabízí symbolika 6 všedních dnů a šabatu, resp. Slunce a planet). Ze tří medailonů ve vrcholu klenby byla spuštěna tři světla – největší lustr byl patrně zavěšen uprostřed nad východní částí bimy a vytvářel optický střed celého prostoru, z východního medailonu bylo spuštěno nad svatostánek věčné světlo a ze západního menší lustr nad galerií.

Hlavním a dobře rozlišitelným fázím úpravy interiéru synagogy odpovídají nalezené stopy výmalby a hebrejských nápisů, další nálezy je možno očekávat při podrobnějším restaurátorském průzkumu během obnovy.

TĚLOCVIČNA

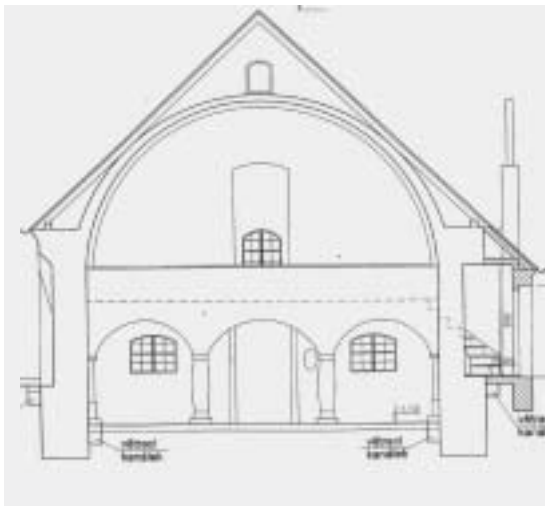
Bohoslužby se v polické synagoze konaly do počátku 20. století, v roce 1917 prodala obec budovu majiteli panství Alfredu Vraždovi hraběti z Kunevaldu a ten ji roku 1919 daroval místní Jednotě sokolské, která ji adaptovala na tělocvičnu. Tehdy také došlo k prvním destruktivním zásahům: nejprve byla asi zbořena pozoruhodná klenutá galerie pro ženy, dále došlo k odstranění větší části obvodového zdiva bimy a zvýšené platformy před svatostánkem. Současně bylo odstraněno kamenné schodiště mužského vstupu a ženské schodiště na galerii. Sportovnímu nadšení padly patrně za obět i zbývající pozůstatky původního zařízení synagogy – vyřezávané lavice a zejména zděná výzdoba svatostánku, na jehož místě byl do sálu synagogy proražen široký vstup pro dvoukřídlé dveře. Na místě středového okénka nad svatostánkem byl do fasády osazen reliéfní emblém Sokola.

Hlavním cílem úpravy bylo sjednocení celého vnitřního prostoru a konstrukce parketové podlahy v úrovni okolního terénu. Celý prostor hlavního sálu synagogy se zbytky zdi bimy a pódia před svatostánkem byl zasypán nejprve silnou vrstvou zeminy a strusky z místní palírně, pak další vrstvou záspy, do něhož byly umístěny trámký a latě, na které byly položeny moderní dubové parkety. Pod vrcholem klenby byl instalován trám na zavěšení kruhů a lan a stěny opatřeny dřevěným obkladem do výšky 140 cm. Na místě galerie byla vestavěna zvýšená dřevěná plošina, která sloužila pro gymnastická cvičení a snad jako šatna pro cvičence. Tímto způsobem byl sál synagogy vyrovnán a sjednocen do jediného prostoru, který umožňoval jeho maximální využití k cvičení a hrám.

Další modernizace po roce 1950 osadila ve východní štítové stěně velká třídičná okna a před synagogou zřídila zahrádku s kovovým plotem a s přístupovou cestou z betonových desek. K západnímu průčelí byl přistaven podélný přístavek s toaletou, kamny, šatnou a skladištěm náčiní, spojený s hlavním sálem nově proraženými dvoukřídlými

dveřmi. Tehdy byly asi také instalovány elektrické rozvody po klenbě synagogy.

K poslednímu zásahu došlo v roce 2000, kdy byla kvůli rozšíření komunikace při severní zdi zbořena původní předsíň synagogy s mužským a ženským vstupem, ve stěně vsazeným kiorem a hebrejskými nápisy. Tento zásah výrazně poškodil památkovou hodnotu dosud v podstatě dobře dochované barokní stavby a zbavil ji jednoho z charakteristických prvků tradiční synagogální architektury.

Projekt obnovy galerie – arch. Petr Franta, 2007.

POKUS O ZÁCHRANU

Znovuobjevená synagoga v Polici představuje jedinečný příklad venkovské barokní synagogy z poloviny 18. století, jaký není v České republice a nejspíše ani jinde doložen. Většina srovnatelných staveb byla totiž již dávno zásadně přestavěna nebo zbořena. Synagoga je o to cennější, že je součástí urbanistického komplexu Židovské ulice, vystavěné jednorázově (1728–29), který se v Polici dosud dochoval v téměř kompletním stavu.

Zástupci Federace ŽO, brněnské židovské obce a nadačního fondu Zecher se spolu s prizvanými památkáři rozhodli usilovat o důslednou památkovou obnovu, která uchová tuto jedinečnou památku značné hodnoty pro budoucnost. Budova byla převedena do majetku Federace ŽO ČR, po nezbytném stavebně historickém průzkumu (2004–5) byl v l. 2006–07 vypracován projekt na obnovu synagogy, jenž podle možností v několika následujících letech navrátí exteriér i interiéru stavby k jeho vzhledu z doby výstavby chrámu v roce 1759, který je ve všech částech nejlépe dochovaným horizontem stavby. V interiéru bude instalována výstava, která seznámí návštěvníky s historií místní židovské obce a jejími památkami i s dalšími židovskými pamětihodnostmi regionu.

ARNO PAŘÍK

KDO MÁ PIHY, NESMÍ DO AUTOBUSU

„Já nevím, co se vybaví mladým lidem, kteří přišou po zdech sprejem Cikáni do plynu nebo Židi do plynu nebo Juden raus. Nedovedu pochopit, proč to přišou, kde se v nich bere ta zloba a jakou mají o tom představu...“ říká hlas pamětnice, která přežila šoa, ve videoklipu skupiny The Tchendos s názvem *Nedovedu pochopit*. Na jeho vzniku se podílela Nadace Židovského muzea v Praze finančním příspěvkem a Vzdělávací a kulturní centrum úzkou spoluprací. Klip je součástí snahy VKC o moderní pojetí výuky a vysvětlování podstaty holocaustu s přihlédnutím k dnešním audiovizuálními technologiím. Mnohaleté zkušenosti z práce se školami v našem centru vypovídají o tom, že mladá generace vůbec není bezcitná či cynická, jak se o ní psává. Naopak, je v mnohém vnímavější a citlivější, než byly generace předchozí. Jen je nutné přizpůsobit sdělování informací jejímu způsobu vnímání.

Na přelomu ledna a února ozvláštnily pražské ulice neobvyklé plakáty na pěších zónách a dalších místech. Velké žluté nápisy na černém podkladu hlásaly, že leváci mají zakázáno řídit motorová vozidla, holohlaví nesmějí do knihoven a blondáci do kin. Transformované texty z protektorátních protizidovských nařízení tvořily kampaň ŽM Praha a jeho VKC (viz Rch 1/2007), k níž vydatnou měrou přispěl pražský magistrát (Rada magistrátu schválila bezplatný pronájem 74 reklamních ploch jedceaux s celkem 80 plakáty).

Cíle kampaně byly v zásadě dva: jednak přinést těm z mladých lidí, kteří nevědí vůbec nic nebo jen velice málo o perzekuci Židů na našem území, první, byť i velice stručnou informaci o tom, že takové věci se zde skutečně děly. A za druhé připojit odkaz na vzdělávací programy VKC o antisemitismu a holocaustu. Forma kampaně byla svou provokativností přizpůsobena dětem a mládeži, jejich způsobu vnímání a přijímání „klipových“ sdělení. Některé české deníky se o kampani letmo zmínily (Mf Dnes, Lidové noviny aj.), více pozornosti jí věnoval Český rozhlas a internetový portál města Prahy. Největší odezva byla v médiích zahraničních: článek americké novinářky Dinah Spritzerové v JTA–Global Jewish News převzaly veškeré židovské weby po celém světě i „tíštný“ The Jerusalem Post; vyšly články v The Prague Post a v britském týdeníku The New Statesman. Ohlasy byly jednoznačně pozitivní.

V této na zdejší poměry neobvyklé kampani bychom rádi pokračovali. Zatím se však nepodařilo najít sponzory, kteří by napomohli k přenesení akce do dalších českých a moravských měst. (VKC má také k dispozici několik sad plakátků, určených pro výchovné programy o antisemitismu a šoa na základních a středních školách.)

VLADIMÍR HANZEL

Cynthia Ozicková JAK SE GOLEMA A PUTTERMESSEROVÁ SEZNÁMILY

Hrdinkou prózy americké židovské spisovatelky CYNTHIE OZICKOVÉ (nar. 1928) s názvem Puttermesserová a Xantipa je svérázná vzdělaná Židovka, newyorská feministka Puttermesserová. Vystudovala práva, žije sama (pokud ji nenavštíví její ženatý přítel Rappoport), po večerech studuje hebrejskou gramatiku. Pracuje na městské radnici v oddělení příjmů a výplat a svádí tvrdý (a nerovný) boj s novým šéfem, neschopným, avšak ambiciózním mladíkem. Když Puttermesserovou opustí milenec, nevědomky vymodeluje z hlíny z květináčů dívčí postavu a oživí ji tak, jako to učinil Rabi Löw, když stvořil Golema. Stejně jako pražský hliněný muž i newyorská Golema nejprve své stvořitelce pomůže (příčiní se o to, aby se metropole stala bezpečným městem a Puttermesserová její starostkou), ale nakonec ji svým výstředním chováním téměř zničí. V závěru Puttermesserová Golemů vrátí do původního stavu a nezbude po ní víc než hromada hlíny v městském parku.

C. Ozicková patří k předním americkým židovským autorkám. Svou feministicko-newyorskou parafrázi legendy o Golemovi věnovala malíři a ilustrátorovi, velkému obdivovateli židovské Prahy, Marku Podwalovi. Následující úryvky jsou převzaty z druhé a třetí části zmíněné prózy zahrnuté v povídkové sbírce Levitation (E. P. Dutton, New York 1982).

[...] V ložnici stále ležela v mrtvolném spánku dívčí postava. Puttermesserová pozvedla drobný papírek k jasnému okennímu světlu. Z běloby papírového proužku vylétla jiskřička nové bělosti, jako by se z původní prázdnoty s námahou prodírala další forma prázdnoty. Puttermesserové se zdálo, jako by bělmo jejího oka náhle spatřilo to, od čeho se odvracela sítnice. Nebyla to vlastně záležitost vidění, spíš schopnost ostrého čtení a to, co Puttermesserová četla, bylo jediné prvotní hebrejské slovo chvějící se zářivou svatostí, Jméno jmén, jež člověk nebere nadarmo. Puttermesserová je vyslovila nahlas:

hašem

a vzápětí nehybné stvoření vyskočilo z postele, jako by je zasáhl elektrický proud či jakýsi princip okamžitého oživení. Puttermesserová spatřila, jak mu rychle dorůstají nehty na ruku a na nohu a obočí a řasy

– bylo úplné. Na čele se mu objevil ostrůvek pih. Vlasy a ochlupení houstly, zkadeřily se, třpytily se tmavou červení, barvou jílu. Postava vykročila. Šlo jí to ztěžka, povalila židli a vrazila do toaletního stolku. Chorá, nadopovaná; opilá vandalka, zlodějka hlíny!

„Vezmi si šaty a vypadni,“ řekla jí Puttermesserová. Kde má ta věc šaty? Neměla nic a zdálo se, že každým okamžikem je

méně bledá. Zrůžověla, do tváří a rukou se jí vehnala barva. Ústa, vlastnoruční práce Puttermesserové, rozkvetla. Puttermesserová běžela k šatní skříni a vytáhla košili, sukni, pásek a vestu. Z šuplíku vyhrabala podprsenku, punčocháče a kombiné. Zbývaly jen boty. „Tu máš,“ řekla, „můžu ti dát jen letní sandály. Mají otevřenou špičku i patu, padnou ti. Oblékni se. Dám ti i starý kabát – dělej. Sedni si na postel. Vezmi si to na sebe. Máš štěstí, že nevolám policii.“

Stvoření se odpočalo od postele k týkovému psacímu stolu.

„Dělej, co ti povídám!“

Postava popadla zápisník a kuličkově pero a začala s neuvěřitelnou rychlostí psát. Prsty měla rytmicky koordinované. Puttermesserová si všimla, že drží pero jako zkušený spisovatel: jako by bylo prodloužením vystrčeného jazyka. Puttermesserovou překvapilo, že zlodějka hlíny je gramotná. Jakým jazykem píše? A pokusí se zas spolknout to, co napsala, a ponechá jen jedno jediné nedotknutelné slovo?

Věc vytrhla z bloku stránku posetou písmeny, dokolébala se zpět s notesem a volný list položila na polštář.

„Co se děje? Neumíš chodit?“ zeptala se Puttermesserová; vzpomněla si na postižené děti, které znala, jež se jen belhaly a potácely.

Odpověď už stála na papíře. Puttermesserová četla: „Na svých nově stvořených končetinách stojím krátce. Zanedlouho se rozchodím. Vzpomeň si na novorozené hříbě. Jsem jako ono. Ovládám všechny jazyky, především ten, který patří mé matce. Jen řeč je mi odepřena.“

Cvok! Blázen! Sama v domě s maniakem, a navíc němým. „Oblékni se,“ poručila znovu Puttermesserová.

Věc odepsala: „Slyším a poslouchám toho, kdo mě stvořil.“

„Co tohle znamená?“ prohlásila rezolutně Puttermesserová.

Postava psala: „Má matko,“ a rychle se začala soukat do šatů Puttermesserové; bylo zvláštní, že čím více vitality získala, tím více připomínala věc.

Puttermesserová byla netrpělivá – tolik si přála, aby to stvoření zmizelo. „Obuj se,“ nařídila.

Věc napsala: „Ne.“

„Boty!“ zaječela Puttermesserová.

Zvedla pěst a ukázala jí ke dveřím. „Odejdi, stejně jako jsi přišla!“

Postava napsala: „Žádné boty. Toto je svaté místo. Nevstoupila jsem. Byla jsem stvořena. Zde promlouváš jménem Dárce života. Dýchla jsi mi do nosu a povzbudila mou duši. Sedmkrát jsi obkroužila mou hlínu. Zahalila jsi mě do svého ducha. Pronesla jsi Jméno a přivedla mě k sobě. Proto ti říkám matko.“

Puttermesserová zalapala po dechu. Ano, chodila kolem postavy na posteli. Bylo to sedmkrát dokola? Je pravda, že jí dýchala do nosu, aby vyfoukla nějakou špínu. Vdechla tak do vstupu do spícího těla nějakou záhadnou energii? Je pravda, že vyslovila nahlas jedno ze jmen Stvořitele.

Věc znovu napsala: „Matko. Matko.“

„Jdi pryč.“

Stvoření napsalo: „Stvořila jsi mě.“

„Já tě neporodila,“ odpověděla Puttermesserová. Nikdy nebude mít děti. Ale tahle ústa skutečně vytvořila – nemá ústa. Podívala se na ně: viděla, co stvořila.

Ta věc napsala: „Mé tělo je země. Kvůli mému tělu jsi přinesla půdu na toto místo na výšinách. Jak mi budeš říkat?“

Puttermesserovou projela vlna vzrušení. Vždycky si představovala dceru jménem Lea. „Lea,“ odpověděla.

„Ne,“ zamítlo stvoření. „Lea je mé jméno, ale chci být Xantipa.“

Puttermesserová odpověděla: „Xantipa byla saň. Byla to Sokratova manželka.“

„Chci být Xantipa,“ odepsala věc. „Vím všechno, co víš ty. Jsem stvořená ze země, ale také z tvé myslí. Podívej, jak chodím.“

Stvoření kráčelo, pevně, když udělalo krok, zadunělo to, ale už nezakolísalo. Napsalo do notesu: „Sílim. Stvořila jsi mě. Budu ti užitečná. Neposílej mě pryč. Prosím, říkej mi Xantipo.“

„Xantipo,“ řekla Puttermesserová.

Vzdala se. Pochopila, že stvoření mluví pravdu: nehty měla plné zrněk půdy. Když Rappoport odešel, vymodelovala v neznámou noční hodinu tvar těla z hlíny. Oživila je obvyklým způsobem. Xantipa byla Golema. Existovalo vůbec něco, co by si vševedoucí Puttermesserová nepřečetla o golemech? Poručila: „Dobrá. Jdi a podívej se do knihovny. Přines mi všechno, co najdeš o svém druhu.“

Stvoření vyrazilo do obývacího pokoje a vrátilo se s dvěma knihami – každou v jedné ruce; pero drželo připravené v puse. Hodilo knihy na postel a napsalo:

„Jsem první ženský golem.“

„Nejsi,“ pravila Puttermesserová. Bylo jasné, že stvoření potřebuje opravovat. Zalistovala jednou knihou. „Ibn Gabirol stvořil ženu. Stalo se to dávno, v jedenáctém století ve Španělsku. Král mu vynadal, že je nekroman, a tak ji zase rozložil. Vytvořil ji ze dřeva a měla klouby – takže to šlo snadno.“

Golema odepsala: „To nebyl skutečný golem.“

„Sedni si tamhle do rohu,“ řekla Puttermesserová. „Chci číst.“

Stvoření poslechlo a Puttermesserová se ponořila do knih. [...]

Pak se zeptala Xantipy: „Jíš?“

Golema napsala: „Vivo, ergo edo. Žiji, proto jím.“

„Nezkoušej to na mě – umím latinsky stejně dobře jako ty. Umíš vařit?“

„Umím, co musím, když to má matka nařídí,“ odepsala Golema.

„Skvělé,“ opáčila Puttermesserová. „V tom případě můžeš zůstat. Můžeš zůstat, dokud nerozhodnu, že se tě zbavím. Teď udělej oběd. Uvař něco, co mám ráda, ale uvař to líp, než bych to dokázala já.“

Golema vydusala do kuchyně. Puttermesserová zaslechla, jak práskla dveřmi

mrazáku, pak chřestění stříbra, proud vody z kohoutku; krájení v dřevěné míse, prostírání talířů doprovázené cinkotem sklenic; vzdálené šlehání, prskání tuku; cítila vůni hub; kávy. Golema se objevila ve dveřích do ložnice, blazeovaně si vzdechla a podala jí notes:

„Dokázala bych víc než domácí práce.“

„Když si myslíš, že je tě do kuchyně škoda,“ odsekla Puttermesserová, „neříkej si Xantipa. Máš tak úžasně cíle, že by ti i Sokrates byl málo.“

Golema odepsala: „Chci být kritička a kritizovat i největší filosofy. Jen Xantipa měla odvahu postavit se Sokratovi. Zůstanu Xantipa. Buď tak hodná a nedovol, aby se mé švédské houbové suflé propadlo. Nejlépe chutná ještě horké.“

Puttermesserová zamumlala: „Nelíbí se mi tvůj styl. Zní jako překlad ze středověké finštiny. Zlepší se,“ ale šla za Golemou do kuchyně. Golema teď kráčela lehce a svižně a zdálo se, že se proměnila i kuchyně – vznášela se jako prostor radosti a svitu. Jako by překypující a třpytící se stůl stál uprostřed pařížské promenády. Vypadal jako obraz, prchavý a současně věčný. Místo, které vybízí k posezení a poklábošení, a zároveň mís-

z mousse a částečně z citronové želatiny. I když Puttermesserovou trápil zánět okostice, naložila si pořádný přídavek. Golemin moučník byl ještě svůdnější než karamel; a karamel přímo zbožňovala.

„Prvotřídní,“ prohlásila Puttermesserová; Golema celou dobu stála. „Ty si nic nedáš?“

Golema se okamžitě posadila a pustila se do jídla.

„Teď se jdu projít,“ oznámila Puttermesserová. „Uklič' to tady. Ustel postel. Nezapomeň pod ní vytrít. Když se podíváš do koše, najdeš tam spoustu špinavého prádla. V přízemí je prádelna. Dám ti pár čtvrtáků.“

Golema se zasmušila.

„Můžu tě přece používat, na co chci, chápeš?“

Golema psala: „Manželka velkého pražského rabína Jehudy Löwa poslala Golema, aby přinesl vodu, a on nosil a nosil, až zaplavil dům, dvůr, město a nakonec celý svět.“

„Nech si ty pohádky,“ odbyla ji Puttermesserová.

Golema se nedala: „Trvám na tom, že mi přísluší vykonávat víc než pouhé domácí práce.“

„O špinavé prádlo se může starat každý,“ uzavřela řeč Puttermesserová a vyrazila do města. Potřebovala si popřemýšlet; ačkoli už pochopila, jak se stalo, že oživila Golemu, trápilo ji, že si vůbec nepamatovala samotné *stvoření* – musela například vyprázdnit všechny květináče. Nebyla ani moc moudrá ze svých tajných příkazů, které přitom pronášela. A co s ní vlastně bude dělat?

Kresby Antonín Sládek.

to, kam denně přichází Henry James ve zralém věku, aby mu neuniklo nic z toho, co se děje v širém světě. „Krásně jsi to tu upořádala,“ pravila Puttermesserová. „Úplně jsem na všechno tohle látkové prostírání zapoměla.“ Ubrousily byly vlastně součástí její „trousseau“, výbavy, kterou kdysi shromáždila matka. Bylo to už dávno, v době, kdy se očekávalo, že se Puttermesserová vdá.

Golemino suflé bylo znamenité; nachystala i dezert, který se skládal částečně

Puttermesserovou děsil domácí, podezřívavý chlápek. Nedovoloval v domě psy ani – tak to stálo na nástěnce – „nenormální vztahy“. Myslela na to, že by mohla Xantipu vydávat za adoptovanou dceru. Občas narazila na článek o osamělých matkách, které měly v opatrování pubertální děti. Nebylo to tak neobvyklé. Ale ani to by se neobešlo bez problémů: kvůli vrátnému a sousedům by dítě muselo chodit do školy a bylo by dost nerozumné,

(pokračování na str. 16)

GOLEMA A PUTTERMESSEROVÁ

(dokončení ze str. 15)

aby Golemu přihlásila do obvyčejné střední školy. Poslali by ji do ústavu pro hluchoněmé a tam by ji nutili, aby se učila znakovou řeč. Brzy by vyšlo najevo, že Golema není ani trochu hluchá. Nehodila se do žádné školy a zřejmě toho znala ažaž. Výstřední tón jejího psaní neuměle napodobující literární styl prozrazoval, že přečetla víc knih než jakýkoli výrostek starý jako ona. A mimochodem, kolik je jí vlastně let? Vypadá sice na určitý věk, ale ve skutečnosti se narodila před pár hodinami. Je jasné, že na veřejnosti se bude chovat nevypočitatelně.

Puttermesserová kráčela na sever. Dlouhá přemýšlivá procházka ji zavedla až na 86. ulici. Mířila k Lexingtonu. Zapomněla si rukavice a teď jí mrzly prsty. Nad rozbitými lahve a jogurtovými kelímky vmáčknutými do kanálu povlávaly únorové noviny. U modro-černého vchodu spala prostitutka zabalená do roztrhaných kabátů. Stmívalo se; všechny výlohy, bez výjimky, měly spuštěné mříže nebo byly opevněné proti prázdnotě nedělního podvečera. Lupiči, narkomani, záškodníci, nejrůznější kriminální škůdci z periferie i centra si budou muset najít jiné způsoby, jak vstoupit dovnitř: prolomit se střechou; autogenem porušit železné tyče; použít zadní záchodová okénka s uvolněnou mříží. Jsou vynalézaví. Puttermesserová se rozhlížela po násilníkovi, který by se podle vši logiky za ní měl plížit; nikoho neviděla. Ale byla připravená: peněženku nechala úmyslně doma, na krku jí visela šňůrka s policejní píšťalkou a v kapse svírala nožik. New York! Vědělo se, že všechna metropolitní vězení jsou beznadějně přeplněná.

Na 92. ulici proklouzla otáčivými dveřmi do Ywky, aby se uvnitř zahřála. Hala byla skoro prázdná; před pokladnou na lístky stála krátká fronta. Puttermesserová se podívala na plakát – v osm hodin začne klavírní koncert. Vyrázila do centra. Už se setmělo. Uvědomila si, že by bylo naprosto snadné Golemu rozpustit. Za prvé – co si Golema počne celé dny, až bude Puttermesserová v práci? A za druhé byla stvořitelka hrozně nervózní kvůli problémům v úřadě.

Už když si svlékala kabát, volala na Golemu: „Co se tu děje?“ Z ložnice vycházela nezvyklá záře: na stole z týkového dřeva stála lampa ve tvaru sochy Svobody. „Co to je?“

„To jsem koupila,“ odepsala Golema. „Udělal jsem všechno, co mi matka nařídila. Uklidila jsem kuchyň, ustlala postel“ – rozprostíral se na ní nový modrý přehoz

se vzorem s baseballovými rukavicemi – „vytřela jsem celý dům, vyprala prádlo, vyžehlila, pověsila matčiny blůzy a matčiny punčocháče jsem dala do prádelníku...“

Puttermesserová Golemě vytrhla papír z notesu a roztrhala ho, aniž by si přečetla zbytek. „Jak to myslíš, žeš to koupila? Co je to za krám? Nechci sochu Svobody! Nechci tu baseballové rukavice!“

„Nic jiného jsem nesehnala,“ napsala Golema na nový papír. „Všechny obchody v okolí jsou v neděli zavřené. Musela jsem jet až do Lower East Side. Vzala jsem si taxi.“

„Taxíka! Budeš nakupovat, jen když ti řeknu, abys nakupovala!“ ječela Puttermesserová. „Jinak sed' doma!“

„Potřebuji vidět svět,“ napsala Golema. „Vezmi mě s sebou zítra do práce.“

„To si piš, že vezmu,“ opáčila Puttermesserová. „Už tě mám dost. Přemýšlela jsem o tom“ – hledala vhodný eufemismus – „že tě pošlu zpátky.“

„Zpátky?“ psala Golema a údivem otevřela doširoka pusou.

„Máš zkažený zub. Pojď sem,“ řekla Puttermesserová. „Opravím ti ho.“

Golema napsala: „Už nemůžeš měnit mou bytost ani jakoukoli její část. Vyčtení Jména naplňuje; vylučuje změny. Ale vypadám pěkně, že? Už nikdy neotevřu pusou dokořán, aby pohled na zkažený zub neurazil oko mé matky. Jen mě používej.“

„Máš mizerný vkus.“

Golema odepsala: „Musela jsem volit mezi baseballovými rukavicemi a malými mývaly obklopenými modrookými medvídky panda. Případalo mi, že baseballové rukavice jsou menší zlo.“

„Přehoz na postel jsem nikdy *nechtěla*,“ namítla Puttermesserová. „Když jsem ti řekla, abys ustlala postel, myslela jsem jen, abys urovnala deky, to je všechno. Panožože, socha Svobody!“

Golema napsala: „Třicetná žárovka, 150 wattů. Myslela jsem, jak je chytré, že žárovka je posazená přímo v pochodni.“

„Je to kýč. Kdes vzala peníze?“

„V tvé peněženke. Podívej, jak pěkně svítí,“ napsala Golema. „Bojím se tmy. Ve tmě přebývá preexistence. Není možné myslet na preexistenci, ale bojíme se její faksimile – postexistence. Nesmazávej mě, nevyhlazuj mě, nenič mě. Matko má, budu ti sloužit. Používej mě ve velkém světě.“

„Ukradlas mi peníze z peněženky, vyhodilas majlant za taxík a přineslas domů to nejlacinější haraburdí. Když sem taháš takové věci, nemluv mi o velkém světě!“

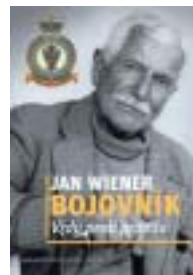
Přeložila ALICE MARXOVÁ

Z NOVÝCH KNIH

Jan Wiener

BOJOVNÍK. VŽDY PROTI PROUDU.

První část knihy *Bojovník* tvoří dvanáct kapitol autobiografického rozhovoru Jana Wienera s Erhardem Royem Wiehnem, jež zachycují chronologicky jeho dobrodružný život. Následujících jednadvacet autobio-

grafických črt obohacuje text o jednotlivé epizody. Výsledkem je poutavé vyprávění člověka, který se v Čechách stal po pádu totality legendou: muže, kterému se zdařil riskantní útek z okupované Evropy,

v letech 1943–1945 byl radionavigátorem a střelcem 311. bombardovací peruti Britského královského letectva, v padesátých letech věznem komunistického pracovního tábora a roku 1964 emigroval do USA. O nátuře Jana Wienera vypovídá hodně vzpomínka, kterou do knihy napsala jeho manželka Zuzana. Vypráví, jak se s Janem seznámili, i o tom jak se o jejich známosti dozvěděla její matka a zděsila se především velkého věkového rozdílu mezi nimi. „Co budete dělat, až vám bude šedesát?“ zeptala se tehdy dvaadvacetiletého Jana. „Rozvedu se a vezmu si mladší...“ odpověděl prý bez váhání.

Rozhovor a některé povídky přeložil z němčiny Martin Jeřábek. Vydalo Nakladatelství Lidové noviny v Praze roku 2007. Předmluvu napsal Karol Sidon a E. R. Wiehn. 145 stran.

Josephus Flavius

O STAROBYLOSTI ŽIDŮ. MŮJ ŽIVOT.

Poprvé v jednom knižním svazku vycházejí dvě zásadní díla antického písemnictví. Drobný spis *O starobylosti Židů* je vlastně první historickou polemikou proti antisemitismu. Josef Flavius ho napsal na sklonku prvního století o. l., v době poznamenané ozbrojeným povstáním Židů proti Římu, a reagoval jím na hojné projevy nenávisti vůči Židům v egyptské Alexandrii, ale i v Římě, šířené zejména v dobové historické a filosofické literatuře. Adresoval jej Apiónovi z Alexandrie, známému svým antijudaismem, a hájil v něm židovský národ z hlediska starobylého původu, náboženství, zákonodárství a mravů. Předmluvu napsali naši přední znalci antické historie – R. Dostálová a S. Segert.

Z řeckých originálů přeložili Růžena Dostálová (O starobylosti Židů) a Jaroslav Havelka (Můj život). Vydala nakl. Arista a Miloš Uhlíř – Baset v Praze roku 2006. 182 stran.

am

DENÍK CAMILLA HOFFMANNA

Jestli Česku ve zpracování vlastní minulosti něco chybí, tak jsou to nepochybně dějiny zdejší novinářiny. Jen tak se může stát, že upadnou do zapomnění výrazné osobnosti naší kultury a politiky, které přitom na dění v zemi mohly mít a často měly vliv srovnatelný s vysoce postavenými politiky a leckdy dovedly odhadnout situaci přesněji než oni. Takový osud potkal i Camilla Hoffmanna, jehož *Politický deník 1932–1939* nedávno vydala Pražská edice v překladu Aleny Bláhové a Davida Krafta. Jde o velký počín v několika ohledech – připomíná nám zapomenutého autora, nabízí výjimečný pohled na Hitlerovo Německo a předkládá reportážní postřehy, které lze řadit k vrcholu tohoto žánru.

SLUŽBA VLASTI

Novinář, překladatel a básník Camill Hoffmann (1878 Kolín–1944 Osvětim) žil v letech 1902–20 ve Vídni. Pracoval mj. v kulturní rubrice liberálního listu *Die Zeit* a vybudoval si širokou síť zajímavých přátel (S. Zweig, R. M. Rilke, E. Faktor, P. Lepin aj.). Z českého hlediska je důležité zejména jeho setkání s Tomášem G. Masarykem, který byl před první světovou válkou poslancem ve vídeňském parlamentu. Jejich přátelství přetrvalo i první světovou válku. A tak, když se v roce 1918 Masaryk vrátil domů jako prezident, přijel Hoffmann za ním s jedinou myšlenkou: založit deník, který by v nové republice vycházel v němčině. Masaryka nemusel dlouho přesvědčovat, dobře chápal význam zapojení třímilionové menšiny Němců do života mladého státu. Tak vznikl dnes už legendární list *Prager Presse*. TGM předpokládal, že šéfredaktorem bude Hoffmann. Ten ale tváří v tvář lákavé nabídky (post znamenal velmi dobré finanční zabezpečení a vstupenku do vyšší společenské třídy) prokázal svou výjimečnost: místo odmítl. Byl přesvědčen, že nejlépe poslouží vlasti na berlínské ambasádě: připomněl prezidentovi své mimořádné znalosti německého prostředí a schopnost o něm dobře referovat. Po roce působení v *Prager Presse* odjel skutečně do Berlína a pracoval tu pak jako tiskový atašé – navzdory nacistům a svému židovskému původu – pozoruhodných osmnáct let až do konce roku 1938.

Československo přišlo o schopného novináře, ale získalo důležitého politického analytika. Bohužel nejsou k dispozici jeho depeše na ministerstvo, ale z deníku lze bezpečně usoudit, že muselo jít o zasvěcené zprávy. První, čeho si čtenář deníku povšimne, je autorovo nadprůměrné novinář-

ské nadání. Stačí si přečíst jeho referát o triumfu nacistů v roce 1933. Hoffmann dokáže v několika větách vystihnout atmosféru místa, popsat aktéry i nejdůležitější momenty diskuse. Často odhaluje slabiny demokratů, kteří na začátku 30. let umožnili nástup nacistů. Tak třeba 10. května 1932 si zaznamenal: „Včera a dnes říšský sněm. Na Göringovu útočnou řeč o zákazu SA odpovídá Groener. Má náplast na levém spánku. Nedorostl nacistů, reaguje zakřiveným hlasem, naprosto senilně a omluvně.“ (Groener byl ministr vnitra, který záhy po zákazu SA odstoupil.) Hoffmann se v deníku přirozeně neomezuje jen na politiku, díky němu se dostaneme na různé oslavy, setkání nebo přirodně a historicky unikátní místa, třeba ve Švýcarsku.

C. Hoffmann ve Vídni r. 1904. Foto archiv.

Je nepochybné, že deník představuje mimořádný příspěvek k pochopení našich dějin, ale i historie tehdejšího Německa. Nijak to nezmenšuje fakt, že už máme k dispozici knižní vydání paměti autorova šéfa, velvyslance Vojtěcha Mastného. Obě knihy se výborně doplňují, každý si všimá jiných detailů. Svými znalostmi německých reálií Hoffmann mimořádně posloužil Černínskému paláci (jak s tím ministerstvo nakládalo, je jiná věc). Vzbuzuje vlastně podiv, že se na vydání tak výjimečného textu svého zaměstnance dnešní ministerstvo nijak nepodílelo...

V roce 1942 byli Hoffmann a jeho žena deportováni do Terezína. „Tam ještě přednášel o české literatuře a vrátil se i k psaní poezie,“ zaznamenává Viktor Fischl v předmluvě. „Později jsem z hrstky básní, které se zachovaly, několik přeložil do češtiny, a jsem tedy snad povolán říci, že snad nikdy nebyly na české půdě napsány verše smutnější.“ V roce 1944 byli Hoffmannovi zavražděni v Osvětimi. **ERIK TABERY**

LADISLAV MAREŠ (1924–2007)

Česká a moravská města a městečka mají své slavné rodáky a osobnosti; mívají také své „poslední Židy“. Jsou to lidé, kteří zastupují místní zaniklou židovskou komunitu a v letech po pádu komunismu věnovali spoustu práce a úsilí zachování židovských památek a vzpomínky na židovské spoluobčany. V Heřmanově Městci byl takovým posledním Židem pan Ladislav Mareš.

Pamatoval ještě předválečnou kehillu, jak pan rabín diskutoval s panem děkanem, fotbalová klání mužstev města a židovské obce. Za války mu zahynula sestra, on sám, díky tomu, že jeho otec nebyl židovského původu, přežil celou válku v Městci. Když skončila, vypravil se pro maminku do Bergen-Belsenu. V roce 1991 založil spolu s několika místními rodáky Společnost ochránců židovské kultury. Staral se o to, co zbylo po demolici zdejšího ghetta v 80. letech 20. století: dvojdomek u školní zahrady, synagogu a krásný starobylý hřbitov, odkud spolu se svou sestrou a bývalou správcovou hřbitova vlastnoručně vyváželi nálety, kamení, popel, vykopávali tu pařezy a stavěli padlé náhrobky. Organizoval též přednášky a kulturní akce, shromažďoval archivní doklady o historii obce.

Ladislav Mareš zemřel 22. února 2007. Byl uložen na hřbitov, který měl tak rád, na který byl tolik pyšný a jehož země mu bude určitě lehká. *am*

ZA ARNOŠTEM KLAUBEREM

Druhého března jsme doprovázeli z obřadní síně židenického hřbitova pana Arnošta Klaubera. Byl s převahou nejstarší, kdo mohl být počítán do minjšanu brněnské obce – v dubnu by oslavil 86. narozeniny. Pocházel z plzeňské bankéřské rodiny. Ač se po okupaci mohl zachránit, setrval u těžce nemocného otce. V roce 1942 je deportován do Terezína, kde působí jako vychovatel chlapců v domově L417. Stojí tak po boku legendárního Fredyho Hirsche a dalších, kteří se snažili uchovat alespoň jiskřičku naděje pro ty nejmenší a nejzranitelnější. Z Terezína je v roce 1944 odsunut do Osvětimi. Přežil zdejší peklo i pochod smrti do Gleiwitzu a vrací se domů, spolu s bratrem jako jediní z početné rodiny. V Brně potká ženu svého života, paní JUDITKU, stejný ročník, stejný osvětimský příběh. Jeho láskou největší byl sport: od vlastní aktivní sportovní činnosti v tenisovém klubu Zbrojovky až k trenérské práci. Stál u všech nejvýznamnějších úspěchů čs. tenisu. Vedl čs. tenisové reprezentace na světové turnaje včetně výročního stého ročníku Wimbledonu. Těžký boj s náhlou nemocí však byl již nad jeho síly. Poslední míček zůstal nedohrán, ale určitě tam nahoře na empiru v zahradě Eden má přehled, jakým vždy slyšel.

Petr Weber (Z projevu při rozloučení.)

NA HŘBITOVĚ V NOCI... a jiné události

/Vybráno z českého tisku/

Deník Metro (9.3.) připomněl 165. výročí premiéry Verdiho opery Nabucco, jejímž námětem je „příběh Židů donucených opustit rodnou Babylónii“. ■ Pod titulkem „Král Ladislav poškodil Židy“ zaznamenal Brněnský deník (22.3.), že r. 1455 odpustil Ladislav Pohrobek brněnským měšťanům dluhy u židovských věřitelů, včetně úroků z úroků. Zprávu přinesly ve stejný den i Lidové noviny. ■ Média, například Třebíčský deník pod titulkem: „Veselo v synagoze“ (26.2.), připomněla, že se i v Česku slavil Purim. ■ Pátek, magazín LN (23.2.) otiskl ob-

Kresby Antonín Sládek.

sáhlý rozhovor se „známým příznivcem judaismu“, zpěvákem Petrem Mukem (42). Na otázku: „Několik lidí kvůli vám konvertovalo k judaismu? Jak jste na tom vy?“ odpověděl mj.: „Jsem zatím pořád on the road. Ale nechal jsem pokřtít svou dceru v kapli u Apolináře... V roce 1997 jsem byl konverzi blízko, ale pak jsem zjistil, že hlavním zdrojem mých příjmů jsou vystoupení v pátek a sobotu. Tak zatím zůstávám na cestě a jednou to snad dotáhnu do konce.“ ■ V polovině března odhalili v Boskovických pamětní desku tamním Židům zahynuvším v šoa (Týden u nás, 21.3.). ■ Ulice U Černé věže se ve 14. století jmenovala Židovská, po vyhnání Židů z Budějovic Markétská (synagoga byla proměněna na kostel sv. Markéty), po návratu Židů zase Židovská. Pod titulkem „Jak šla historie ulicemi“ o tom mj. referoval Českobudějovický deník (21.3.). ■ Pod titulkem „Vinný restaurant místo modlitebny“ se Hospodářské noviny (21.3.) rozepsaly o hotelu Templ v bývalé židovské čtvrti Mikulova, jejíž velkou část komunisté zlikvidovali v 70. letech. ■ „Ve Francii nemají rádi Židy,“ tvrdí titulek v deníku Metro (22.3.). Celý článek se vejde do tří vět: „Loni tu proběhlo o desetinu méně nacistických útoků než v předchozím roce. V zemi žije celkem 22 % cizinců. Fyzické i slovní výpady proti Židům však narostly o 35 %.“ ■ Svůj dojem z nové hry Milana Uhdeho *Zázrak v černém domě*, která měla premiéru v Divadle Na Zábradlí 9.3., shrnul recenzent Týdne (19.3.) do titulu: „Dům, ve kterém se nedá bydlet.“ ■ Aféru Emila Beera z Varnsdorfu,

kterému v r. 1947 komunistické odbory zabránily ujmout se znovu právoplatně jeho majetku, připomněl týdeník Respekt (19.3.). ■ Recenzi pozoruhodného deníku čs. atase v Berlíně 1920–38 Camilla Hoffmanna přineslo Právo (17.3.). ■ Ve stejný den přinesl deník obsáh-
lý článek o navrácení uměleckých předmětů původním židovským majitelům podle zákona č. 212. Titulek: „Příběhy ukradených skvostů.“ ■ „Tachovsko je zajímavé množstvím malých kamenných památek,“ píše mj. Tachovský deník (17.3.) pod titulkem „Památky skrývají tajemství“.

Na silnici ke Kříženci je např. velký smírčí kříž s rytinou. „I k této památce se vážou pověsti. Podle jedné zde zavraždili Žida. Podle druhé se zde posekaly srpy dvě žárlivé děvečky.“ ■ MfD (21.3.) referuje o italském hudebníkovi F. Lotorovi, který shromáždil a rozluštil notové záznamy vzniklé v nacistických a japonských táborech za 2. sv. války. ■ Brněnský deník (6.3.) zaznamenal, že rabín Moše Chaim Koller se vrací z Brna do Izraele. Podle předsedy brněnské ŽO to bude pro Brno velká ztráta. „V současnosti se totiž rabíni, kteří by hovořili česky, dají spočítat na prstech jedné ruky.“ ■ „Pro co jiného jdou politici do politiky? Aby měli větší úspěch u žen,“ řekl mj. profesor UK a věhlasný sexolog P. Weiss moderátorovi ČT2 (27.2.) v pořadu Krásný ztráty. „Jsou samci, samozřejmě. Ten vedoucí samec zkrátka je ten, kdo má nejvíc toho testosteronu.“ Jinde: „My jsme genetiky pralidé, kteří byli přesazeni k počítačům, ale naše instinkty a naše evoluční výbava je stejná. A my jsme zkrátka designováni, abychom fungovali do pětaticet, maximálně čtyřiceti. Já si myslím, že přesluhujeme.“ Jeho partner v debatě herec M. Hein řekl mj.: „Já mám tu jinakost hned dvojí: po

tátovi jsem Žid, ta homosexualita k tomu, takže jsem si řekl: Sakra, když jsi dvakrát jinej, tak by ses měl lišit taky tím, že víc dokážeš... Byl to pro mě v podstatě takový hnací motor, abych nebyl jen homosexuál nebo položid, ale jaksi i někdo navíc.“ ■ Náhrobky ze hřbitova v Hlučíně vydláždili náckové strouhu na okraji Hlučína. Na poradě, co s tím, se sešli zástupci města, ostravské ŽO a firmy Matana, která se stará o židovské památky. Referuje o tom MfD (10.3.). ■ Hranický týden (2.3.) věnoval obsáhlou vzpomínku „zakladateli proslulé hranické likérky“ Abrahamu Wolfovi (1803–65) a jeho potomkům. ■ Hospodářské noviny (16.3.) mířily výš a rozepsaly se o „králi hazardu z Las Vegas a nejbohatším Židovi“. Sedmdesátník Sheldon Adelson „vlastní kasina a hotely Venetian, které imitují prostředí Benátek“. Otec šestého nejbohatšího muže světa byl taxikář, on sám „sdílel jednu matraci se třemi sourozenci“. Ve dvanácti se vrhl na podnikání: prodával noviny. ■ Pod titulkem „Heřmanův Městec opustil poslední Žid“ přinesla MfD (7.3.) nekrolog Ladislava Mareše. ■ O jedné a též události referovaly 15.3. LN takto: „Stovky lidí vzpomínaly na Tisa“ a Střední Čechy: „Hrstka Slováků oslavovala Tisa“. ■ Rozhovor s Annou Hyndrákovou, která jako jediná z rodiny přežila Osvětim, přinesl Českobudějovický deník (10.3.). ■ V Kutné Hoře začal projekt „Připomínka a obnova tradic židovské kultury“ (Kutnohorský deník, 1.3.). ■ Deník Právo (24.2.) se vrací k věčné otázce, dané v titulu: „Proč Spojenci nebombardovali Osvětim?“ ■ „Tajemná světla po ve-

čerech mohou obyvatelé Dambořic pozorovat na bývalém židovském hřbitově. Nejsou to vandalové, ale dvě ženy, které studují hebrejsky psané náhrobky. Texty přepisují a překládají do češtiny... Ženy zjistily, že ze správného úhlu nasvícený text je podstatně lépe čitelný.

U některých starých pískovcových náhrobků je to dokonce jediný způsob, jak písmo rozluštit.“ (Slovácko, 27.2.) ■ Média zaznamenala životní příběh Ireny Sindlerové (96), která pomohla zachránit kolem 2500 židovských dětí z varšavského ghetta; statečná Polka byla navržena na Nobelovu cenu za mír. ■ Pod optimistickým titulkem „Židovský hřbitov láká turisty“ píše MfD (2.3.) o nově opraveném pohřebišti v Kynšperku. (tp)

IZRAEL: Přísněji na kuřáky

Když loni začal fotbalový šampionát v Německu, dorazivší američtí reportéři žasli. Evropský fotbal je tolik nezajímavý, ale měli jiné téma – ocitli se v zemi, kde se může celkem svobodně kouřit, a to i v barech a restauracích. Uplynul rok a Evropa se v tomto směru silně přiblížila k protikuřáckým USA. Přísný zákon už funguje nejenom v Irsku, Británii, Itálii či Španělsku, ale i v tradičně volnomyšlenkářské Francii a zcela vážně se o něm jedná v samotné Spolkové republice.

Zdálo by se, že stejný pocit jako loni Američané v Německu si teď mohou evropské reportéři užívat v Izraeli, zemi proslulé kuřáckou nevázaností. Jenže globální vlna boje proti kouři a jeho rizikům mezitím dorazila i do Svaté země. Právě do Pesaclu měl projít Knesetem zákon, který by od roku 2008 dosavadní benevolenci přitvrdil – nikoli po americku absolutními zákazy, ale přinejmenším zvýšenými možnostmi vymáhání pokut. Problém Izraele je ovšem trochu jiný. Jak budou v praxi fungovat pravidla, která schválí zástupci lidu na papíře? Tady je těžké být prorokem.

KDYŽ V BARU HOUSTNE DÝM

„V Izraeli nemůžete jít nikam, včetně nemocnic, aniž by vás neobklopoval kouř,“ stěžuje si v internetové debatě Zoe z Haify. „Podle pravidel by měly mít restaurace, kavárny a podobná zařízení oddělené kuřácké místnosti, ale v realitě se kouře očividně nezbavíte – a kuřáci sedí u nejlepších stolů!“

S tímto steskem koresponduje i článek v listu *The Jerusalem Post*, který se snaží rozklíčovat problémy izraelského *Dichtung und Wahrheit* v boji s kouřením. „Na diskotéce Hama'abada vzduch houstne dýmem,“ začíná reportér Gavriel Fiske. „Kouření je přitom ve většině uzavřených veřejných prostor zakázáno. Když to řeknu mladé Američance stojící vedle s cigaretou v ruce, zděsí se. „Cože? Kecáš. Vždyt tady v barech kouří všichni.“ „Že by se nekuřáci mohli spolehnout na běžnou slušnost a požádat souseda, aby „to típnul“? „Podívejte se kolem,“ odpovídá oslovený mladík se smíchem, „když se vám to nelíbí, tak sem nemusíte chodit.“

Fiske svůj text opírá z valné části o argumenty a čísla Gilada Erdana, poslance Likudu, jenž protikuřáckou novelu prosazuje. Vůbec se zdá, že v Izraeli je pravice spíše protikuřácká, zatímco levice spíše prokuřácká. Bývalý poslanec levicově liberálního Merecu Ilan Gilon (sám konzument tří krabiček denně) považoval už před lety celou

věc za tažení tehdy vládního Likudu: „Odstartoval pitomou kampaň proti kuřákům, místo aby investoval čas a energii do rozšiřování zdravotních služeb a technologií.“ Nicméně Gilad Erdan naslouchá spíše citovaným stížnostem z diskotéky. „Dodržovat pravidla není v izraelské povaze,“ doznává a připouští, že mnozí lidé se navíc ostýchají vyzvat kuřáka v místnosti, aby „to típnul“. Proto se Erdanův legislativní návrh soustřeďuje na možnosti účinného postihu – na pokuty a jejich vymahatelnost. Podívejme se stručně na vývoj.

POKUTOVAT HOSPODSKÉ

Historie izraelského boje proti kouření je stará čtvrt století. První příslušný zákon začíná platit v roce 1983 – zakazuje kouřit v autobusech, taxících, výtazích a lékárnách. V roce 2001 následuje novela, jež dosavadní limity

Snímek z dob, kdy Izrael byl právem označován za ráj kuřáků. Foto Karel Cudlín, 1993.

zpřísňuje – zapovídá konzumaci cigaret v restauracích, na veřejných představeních, ve vlacích, na pracovištích, v nákupních střediskách, ve školách, bankách a na poštách.

Pro veřejné stravování to řeč zákona definuje následovně. Kouření je zakázáno „v restauraci, snack baru, kavárně či jiném místě, kde se podává jídlo, s výjimkou zcela oddělené místnosti, vyhrazené managementem pro kouření“. Ale pozor, i to platí pouze v případě, že ona oddělená místnost „má řádně fungující větrací kapacitu, aby kouření neobtěžovalo v jiných částech stravovny, a tato zóna nemá přesáhnout čtvrtinu areálu vyhrazeného pro veřejnost“.

Jenže v zemi, kde kouří 24 % populace, zůstával problém vymahatelnosti zákazu.

Gavriel Fiske to přibližuje v praxi. Ve třicetmiliónovém Jeruzalémě má radnice k dispozici pouze tři úředníky, kteří by měli na dodržování zákazů a podmínek dohlížet. Tito zaměstnanci mají navíc v kompetenci i uhynulá zvířata na ulicích či popadané stromy. Takže za celý rok udělili pouze 326 pokut (180 v nákupních střediscích, 28 v restauracích, 12 na pracovištích, 24 v nemocnicích...). Systém pokut je přitom kapitola sama pro sebe.

Podle platného zákona platí pokutu 350 šekelů (1750 Kč) přistižený kuřák, zatímco majitel podniku je – na rozdíl od praxe v USA či Evropě – z obliga. Musí pouze, pod hrozbou pokuty 600 šekelů, umístit ceduli se zákazem kouření.

Právě to má změnit zákon poslance Erdana. Inspiroval ho precedenční případ z roku 2005. Tehdy přišla těhotná Irit Šemešová s rodinou a dětmi do restaurace, když se vrátila z toalety, zjistila, že čtyři lidé u vedlejšího stolu si mezitím zapálili, ale personál na její stížnosti nereagoval. Kauza se dostala až

k Nejvyššímu soudu, který nařídil, že majitel podniku musí Šemešové zaplatit 4000 šekelů za poškození pasivním kouřením.

Projde-li nová legislativa, bude to fungovat jinak. Přistižený kuřák zaplatí pokutu 1000 šekelů (5000 Kč) a vlastník podniku 5000 šekelů. Aby se majitel pokutě vyhnul, musí vyzvat přestupníka, aby „to típnul“, a v případě nezdaru pak informovat radniční úředníky. V řeči zákona se nemluví o policii, takže by se zdálo, že nebude tak zle. Ale i na to návrh myslí. Výtěžky z pokut totiž dostávají místní radnice. „A jakmile ty zjistíš, že mohou pokutovat majitele, budou postupovat iniciativněji než při stíhání náhodných zákazníků v těchto podnicích,“ shrnuje to Gilad Erdan.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Kalendárium

Před **100 lety, 1. 4. 1907**, se v Karlových Varech narodil **WALTER KAUFMANN**. Studoval hudební vědu v Berlíně a Praze, za války působil jako ředitel evropského vysílání radia All India a hostoval jako dirigent v BBC, po válce řídil symfonický orchestr v kanadském Winnipegu, poté přednášel na univerzitě v Bloomingtonu (USA), kde 9. 9. 1984 zemřel. Je autorem řady komorních i orchestrálních skladeb a také oper.

Jen o dva týdny dříve **před více než 100 lety, 15. 3. 1907**, zemřel v Praze **BOHUMIL BONDY**, jedna z nejvýraznějších židovských osobností českých zemí druhé půle 19. století. Pražský rodák (15. 10. 1832) se zapsal do zdejší historie v mnoha rolích: jako úspěšný továrník, podnikatel, obchodník, politik (poslanec Říšského sněmu, člen pražského zastupitelstva, předseda Obchodní a živnostenské komory), císařský rada, člen desítek vlasteneckých a podpůrných spolků, mecenáš, vydavatel důležitého souboru pramenů *K historii Židů v Čechách, na Moravě a v Slezsku 906–1620* (Praha 1906) atd.

Před **65 lety, 10. 4. 1942**, zemřel v lodžském ghettu **EMIL FAKTOR**. Narodil se 31. 8. 1876 v Praze, po studiu práv na zdejší německé univerzitě přesídlil do Berlína a živil se jako redaktor a divadelní kritik, stejně jako pak v Praze, kam se vrátil roku 1933. O šest let později měl smůlu, nepodařilo se mu emigrovat navzdory snaze německého exilového PEN klubu. Z jeho díla si připomeňme alespoň sbírky veršů *Was is suche* (Co hledám, 1899), *Jahresringe* (Letokruhy, 1908) a monografii svého času slavného židovského herce *Alexander Moissi* (1920).

Před **125 lety, 14. 4. 1882** se v Újezdci u Přerova narodil **OSKAR DONATH**. Po studiu slavistiky ve Vídni působil jako profesor češtiny na německých školách v Brně. Pro tyto školy napsal i řadu učebnic české gramatiky a literatury, nejdůležitější práci však vykonal pro historii jevů odehrávajících se na rozhraní německé, židovské a české literatury: jeho metodologicky už sice překonané, ale látkoslovně bohaté studie *Židé a židovství v české literatuře 19. a 20. století I.–II.* (česky a německy 1923–30) jsou dodnes vyhledávány.

Před **80 lety, 14. 4. 1927**, zemřel v Praze **GUSTAV WINTER**. Působil čtvrt století jako rabín židovské obce na Královských Vinohradech, (r. 1921 se k ní hlásilo 5732 osob, téměř 7 % obyvatel čtvrti). Narodil se před **135 lety, 16. 4. 1872**, v Chotěboři. Studoval na univerzitách v Praze, Vídni a Berlíně, navštěvoval rovněž Hochschule für die Wissenschaft des Judentums. Podílel se významně na vzniku a vydání českých učebnic judaismu a židovských dějin.

Před **20 lety, 22. 4. 1987**, zemřel v USA **JOSEPH CHARLES PICK**. Narodil se 12. 12. 1891 v Mladé Boleslavi. Po studiích na Hochschule für Welthandel ve Vídni dělil svůj zájem mezi svou profesí (byl vynikajícím leteckým odborníkem), politikou (byl přívržencem sionismu), sport a publicistiku. V roce 1939 emigroval do Spojených států, kde působil mj. jako poradce na ministerstvu obrany a na Harvardově univerzitě. Angažoval se také v činnosti Společnosti pro vědu a umění, patřil k důležitým autorům *The Jews of Czechoslovakia*, obsáhlého sborníku k dějinám čs. Židů, který společnost vydala (I–III, NY–Filadelfie, 1968–84).

Za účasti anatomů a chirurgů z 1. lékařské fakulty UK uspořádalo Vzdělávací a kulturní centrum ŽM v Praze vzpomínkový seminář u příležitosti **140. výročí narození ALFREDA KOHNA**. Budoucí vynikající patolog, kandidát

Alfred Kohn

na Nobelovu cenu (1930) se narodil 22. 2. 1867 v rodině venkovského ševce v Libyni u Lubence. Po studiu medicíny na univerzitě v Praze působil v jejím histologickém ústavu, který později sám řídil. Od r. 1904 byl profesorem, po dvě funkční období pak děkanem lékařské fakulty; byl zvolen i rektorem, ale funkci pro svůj vysoký věk nepřijal. Patřil k velkým osobnostem, jež vzešly z pražské německé fakulty (za všechny další jmenujme manžele Coriovy, nositele Nobelovy ceny za fyziologii z r. 1947). Jeho vědecký zájem patřil mj. výzkumu štítné žlázy a příštinných tělísek (jako první je označil za nezávislý endokrinní orgán), Kohnovy práce jsou dodnes citovány a jeho terminologie se uplatňuje i v současných studiích. A. Kohn byl r. 1943 deportován do Terezína, kde byl veden jako zaměstnanec prosektury. Vrátil se a dožil se vysokého věku: zemřel 15. 1. 1959 v Praze. Je pochován na Novém židovském hřbitově. (Více viz L. Ondříčková, „Lékař, který objasnil význam příštinných tělísek“, *Medical Tribune* 6/2007.) tp

STÁT, KTERÝ VADÍ

Je to už takový rituál: V průzkumech, poměřujících neoblíbenost či nebezpečnost států světa, se na prvním místě neomylně objevuje – můžete hádat: Írán? Severní Korea? Kuba? Barma? Bělorusko? Čína? Despotické režimy v arabském světě? Nebo snad Rusko se svou Čechnou? Nikoliv. Tím nejhorším státem celé planety je Izrael. V roce 2003 reprezentativní průzkum v Evropě došel k závěru, že tato malíčká země s převahou židovských obyvatel nejvíce ohrožuje světový mír. Nyní zase z odpovědí 28 000 respondentů, zpovídáných britskou BBC v 27 zemích světa, vyplývá, že Izrael je na celém světě nejméně populární.

Že tak zlé vysvědčení dostává země demokratická, a nikoliv stát na různý způsob totalitní či autoritářský, by nemělo udivit. Vždyť jak si respondenti utvářejí svůj názor? Z osobní zkušenosti? Na základě studia? Nikoliv. Branou vědění jsou jim média – oči a ústa, předkládající obvykle klipovité pravdy a drásavé obrazy namísto širších souvislostí.

BBC vysvětluje aktuální negativní obraz Izraele jeho konfliktem s Palestinci a loňskou válkou v Libanonu. Palestinci však mají vládu, jejímž proklamovaným cílem je zničit Izrael. Sřet s nimi vyostřují raketové útoky z Gazy, kterou Izraelci opustili jen proto, aby zde vznikl základ palestinského státu. V Gaze je také stále držen unesený izraelský voják.

Na počátku sřetu v Libanonu stál únos dalších dvou izraelských vojáků – a opět ostřelování izraelského území. Tak jako z Gazy rakety létaly z části sousední země, kterou Izrael předtím vyklidil. Ti izraelští vojáci jsou v rozporu s rezolucí OSN v zajetí dodnes. Írán spokojeně přihlíží. Za bezmocných protestů demokratického světa vyvíjí jaderné zbraně, podporuje Hizballáh i palestinské teroristy a sám za sebe proklamuje, že Izrael zmizí z mapy světa.

V demokratické zemi, jakou je Izrael, existuje veřejná kritika, rozdílné politické programy, právní a politická odpovědnost. V demokratickém Izraeli domácí i zahraniční novináři svobodně pracují, a tedy i komentují třeba ty nejspornější aspekty izraelské přítomnosti.

Totalitní režimy riziko otevřenosti nepodstupují – v Bělorusku, na Kubě, Severní Koreji či Barmě vám k ní příležitost nedají. Na palestinských územích jsou novináři pod přísnou kontrolou. V Gaze pro ně byly v minulosti některé sřety s Izraelci přímo inscenovány, aby svět nepřišel o svou každodenní dávku izraelské krutosti.

Za této situace není těžké předvídat budoucnost. Média předurčují mínění veřejnosti i politiků, a tak je možno očekávat, že nejvíce výtek od těch i oněch nadále schytají demokratické státy. V nemilost upadnou zvláště ty, které budou bránit své hodnoty a existenci. Vínik je předem znám. Izrael bude ještě dlouho neoblíbený. LEO PAVLÁT

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, Praha 1)

■ Ve čtvrtek **12. dubna od 15.00** se ve velkém sále Židovské obce Praha uskuteční pravidelné diskusní odpoledne **Káva o čtvrté**. Pozvání na ně přijal známý český herec, ale také jeden z prvních signatářů Charty 77, člen vídeňského Burgtheatru **Pavel Landovský**.

■ Ve středu **25. dubna v 15.00** přijde na „kávu“ **Dana Zátopková**, olympijská vítězka a manželka rekordmana Emila Zátopka. Tradiční občerstvení, vstup volný. Pořady připravil a moderuje Honza Neubauer.

■ **Podvečer s Yvonne Přenosilovou** se koná v úterý 24. dubna v 15.00. Jejím hostem bude **Pavel Bobek**, „gentleman a zpěvák, který naučil celou generaci vyslovovat slovo Houston“.

POZVÁNÍ

■ Přijďte se pobavit nad novou humoristickou knížkou **Můj psí deník aneb Jak přežít v rodině**, kterou jsem pro vás napsala a kterou vám se spoluautorkou – anglickou buldočičí Lili Vanilkovou-Peterovou představím **26. dubna v 15.30** v rabínském sále ve třetím patře pražské židovské radnice. Nebude chybět ani občerstvení!

Vaše dr. Zuzana Peterová

ŽIVOTY VE VYPŮJČENÉM ČASE

■ Kanadský lékař a psychiatr Rudolf Roden se narodil v Praze. Když byla jeho dívka Eva zařazena do trestného transportu, dobrovolně odešel do koncentračního tábora s ní. O pohnutém životě manželů Rodenových vychází nyní v nakladatelství Academia jejich vlastní vyprávění. Autogramiáda se koná v rámci Mezinárodního knižního veletrhu v Praze dne **6. května** ve 14.00 u stánku nakl. Academia (levé křídlo Průmyslového paláce, Výstaviště v Holešovicích).

KONCERT PRO VARHANY

■ Židovská obec v Praze a Sidovsky Management pořádají v Jeruzalémské synagoze ve středu **16. května** od 19.00 benefiční koncert, jehož výtěžek půjde na opravu zdejších historických varhan. V programu vystoupí Lucie Bílá, Marta Kubišová, Pavel Šporcl, Dan Hůlka, Pavel Vítek, na varhany zahraje Mgr. Václav Peter.

Vstupenky je možné zakoupit v síti Ticketportal, Politických vězňů 15, Praha 1, od pondělí do pátku, 9–18.00 nebo v Divadle Hybernia na nám. Republiky, denně od 10 do 19.00. Upozorňujeme, že synagoga má omezenou kapacitu.

POZVÁNÍ DO DIVADLA

■ KKL-JNF ve spolupráci s Divadlem Radka Brzobohatého a Hotelem Lesno si vás dovolují pozvat na jedinečné představení **Židovského divadla Šalom** z Moskvy, a to **22. května**. Inscenace **Nadívaná ryba** začí-

KULTURNÍ POŘADY

Mudrci z Bnej Brak, Darmstadtská Hagada, 15. stol.

ná v 19.00 v Divadle Radka Brzobohatého, vstupenky v ceně 350 Kč budou k dostání v kanceláři KKL a Sochnutu, Praha 1, Jáchymova 3. Veškeré další informace Z. Vyorálová, zosa@email.cz, mobil 602 703 653, fax a záznamník: 224 810 118, telefon: 224 810 099.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ 5. 4. v 18.00: **Týdenní čtení Tóry** – přednáška vrchního rabína K. Efrajima Sidona.

■ 11. 4. v 18.00: **Pesach** – přednáška losangeleského rabína **Stevena Newmana**. Ve spolupráci s Bejt-Praha. Anglicky s tlumočením do češtiny.

■ 12. 4. v 18.00: PhDr. Peter Salner, DrSc. (SAV, Bratislava) – **Slovenští židé (Židé) mezi Mnichovem a Slovenským státem**. Přednáška z cyklu Druhá republika a židé (Židé).

■ 16. 4. v 18.00: **Ester: Poklad židovských písní**. Písně jsou doprovázeny překlady do češtiny. *Vstupné 50 Kč.*

■ 17. 4. v 18.00: **Židé v hlavních zemích diaspory: Polsko**. Petr Brod řídí debatu, v níž vystupují Piótr Kadlczik (předseda Federace polských žid. obcí), Petr Karas (zpravodaj ČT v Polsku), Lubomír Kopeček (Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity).

■ 18. 4. v 18.00: **Od diskriminace ke genocidě**. Přednáška na pomezí filatelie a historie, část 2. Heinz Wewer (Hochschule der Künste Berlin, Německo). Anglicky s tlumočením do češtiny.

■ 19. 4. v 18.00: **Královna cembala**. Zuzana Růžičková, světznámá cembalistka a profesorka na HAMU letos oslavila 80. narozeniny. Hudební ukázky a povídání s jubilantkou uvádí hudební vědec Dr. Jiří Pilka.

■ 23. 4. v 18.00: **Země jednoho Boha** – režisér Oliver Malina Morgenstern a fotografka Darina Krajáková uvádějí film o Izraeli z cyklu Nová cestománie.

■ 25. 4. v 18.00: **Ženy v Bibli, ženy dnes. Díl IV. Mojžšovy ženy – porodní báby, Jochebed, Mirjam, egyptská princezna a Cipora: Kdy hraje žena společenskou roli?** Cyklus přednášek hebraistky Mgr. Terezie Dubinové.

■ 26. 4. v 18.00: Mgr. Michal Frankl (Institut Tereziánské iniciativy) **Druhá republika a židovští uprchlíci**. Přednáška z cyklu Druhá republika a židé (Židé).

■ 29. 4. v 10.30: **Židovství a etika**. Cyklus nedělních přednášek Tomáše Kučery, rabína mnichovské liberální komunity Beth Shalom. Chronologická analýza židovských zdrojů od Tóry po současnost. **Téma: Potrat, část 2.**

■ 30. 4. v 18.00: **Studium judaistiky/hebraistiky v Čechách**. Debatéři: doc. PhDr. Jiřina Šedinová, CSc. (FF UK), doc. PhDr. Bedřich Nosek, CSc. (HTF UK), Mgr. Terezie Dubinová (absolventka kulturologie-hebraistiky na FF UK). Moderuje P. Brod.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče**: 1. 4. ve 14.00: **Pesach**. Vyprávění o východu z Egypta a cestě do Země zaslíbené. *Jednotné vstupné 40 Kč.*

Není-li uvedeno jinak, je vstup na programy 20 Kč.

Výstavy ve VKC:

■ **Mizrach & Šiviti** – barevné i černobílé papírořezy s tradičními židovskými motivy izraelské výtvarnice Ester Shilo.

■ **Neztratit víru v člověka... Protektorát očima židovských dětí a Zmizelí sousedé/Pocta dětským obětím holocaustu** – stálá expozice kopií putovních výstav.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ 3. 4. v 19.00: **O dobrou a zlu v Tóře, v pohádkách a v životě**. Přednáška ThMgr. Milana Klapetka. *Vstupné 10 Kč.*

■ 12. 4. v 19.00: **Minulost a současnost Židovské čtvrti v Třebíči**. Přednáška vztahující se k právě probíhající stejnojmenné výstavě v sále našeho centra. *Vstupné 10 Kč.*

■ 15. 4. v 15.00: **Rozinky a mandle: Izraelské tance**. Přijďte si k nám některé z izraelských tanců vyzkoušet a můžete s sebou vzít i děti, které budou mít program sestavený z různých pohybových her. *Vstupné 30 Kč.*

■ 16. 4. v 19.00: **Komický a nešikovný „jazz“ Itzhaka Perlmana**. Poslechový pořad Jana Beránka. *Vstupné 10 Kč.*

■ 18. 4. v 17.00: **Současný vývoj židovských komunit v Čechách i ve světě**. Přednáška Petera Gyoriho. *Vstupné 10 Kč.*

■ 19. 4. v 19.00: **Ludvík Aškenazy: „Bylo to na váš účet“**. Povídka *Vajíčko* s dnes již legendárním obsazením (K. Höger, V. Brabec, R. Hrušínský, M. Vášová, V. Taub, J. Adamová). Večer uvádí Mgr. Přemysl Hnilička. *Vstupné 20 Kč.*

V dubnu je v sále možné zhlédnout výstavu fotografií **Minulost a současnost Židovské čtvrti v Třebíči**.

PESACH 5767

■ **Pesachové sedery** se konají ve dnech **2. a 3. dubna** vždy od cca 20.30 hodin v jídelně ŽOP (Maiselova 18, Praha 1), oba povede rabín Sidon. Lístky na slavnostní večery je zapotřebí koupit předem v pokladně ŽOP. Košer prodejna v Židovské radnici je otevřena dne 2.4. od 12–16.00, 5.4. od 12.00 do 18.00 a 6.4. od 12.00 do 16.00; dne 11.4. začne běžný prodej. Zakoupit lze macesy, moučku, víno a další potraviny.

■ **Pesachová hagada** v hebrejsko-české verzi (dotisk nakl. Sefer) je k dostání v knihkupectvích za 220 Kč; členové obcí si ji mohou koupit v budově ŽOP (2. patro, pokladna Fžo) za 170 Kč.

LETNÍ TÁBOR ŽIDOVSKÉ OBCE

■ Rabinát Židovské obce v Praze pořádá již po deváté letní dětský tábor Machanejnu 5767. Tábor se bude konat od **29. července do 10. srpna 2007** v chráněné krajinné oblasti Český ráj v blízkosti malé přírodní rezervace. Jako každý rok i letos děti čekají výpravy do přírody, koupání, hry pro skupiny i jednotlivce a celotáborová hra. Po celou dobu se děti seznamují se židovskou kulturou, s tradicemi, zvyky, biblickými i talmudickými příběhy. Učí se hebrejské písničky. Vařit bude profesionální kuchařka, o děti se bude starat osvědčená zdravotnice. Program tábora je určen pro děti ve věku od šesti do čtrnácti let z okruhu židovských obcí.

Průběh minulého tábora a seznam věcí, které děti budou na tábor potřebovat, naleznete na webových stránkách <http://www.volny.cz/machanejnu5767>.

Veškeré další informace vám rádi poskytneme na telefonu 776 214 682 nebo na e-mailu hata.dejmalova@seznam.cz. Máte-li o tábor zájem, kontaktujte nás prosím co nejdříve. *T. Kolský & H. Dejmalová.*

WIZO

■ Naše dubnová schůze se koná dne **18. 4.** od 15.00 v Židovské radnici, výbor se koná dne **11. 4.** v Jáchymově ulici. *zv*

SDRUŽENÍ ŽIDOVSKÝCH ODBOJÁŘŮ A VOJÁKŮ

■ **SŽOV** zve své členy a přátele na další pravidelnou schůzi, která se koná dne **12. dubna 2007** od 10.00 ve 3. patře Židovské radnice. Program: K. Gajan: *80 let od historické cesty TGM do Palestiny*. Diskuse k tématu. *lf*

DENNÍ CENTRUM SENIORŮ

■ Každý den máme pravidelné aktivity, podrobněji: www.dcs-zop.wz.cz. Milí přátelé seniorského věku, přijďte, budete vítáni! Zvláštní nabídka: **18. 4.** od 10.30 – vystoupení dětí z mateřské školy; **23. 4.** od 10.30 –

VÝZVY, ZPRÁVY**INZERCE**

taneční terapie s Mgr. P. Veletou; **25. 4.** od 14.00 – mozkový jogging s Dr. D. Chrastkovou. Kontakt: Tel.: 233 325 557, 724 093 830, e-mail: d.centrum@kehilaprag.cz.

BESAMIM

■ Letos se již po dvanácté uskuteční naší skupinou organizovaný mezinárodní seminář Izraelských lidových tanců (**4. – 8. 7. 2007**) s učitelí z Izraele – Machol Čechia 2007. Seminář je určen i pro začátečníky (zvláštní výukové hodiny). Více informací získáte na www.besamim.tk, besamim@volny.cz nebo telefonech 603 852 917 (Ondřej), 602 451 937 (Linda). Těšíme se na vás!

HORSKÁ SYNAGOGA V HARTMANICÍCH OTEVŘENA

■ Horská synagoga v Hartmanicích bude již v dubnu otevřena v letním režimu tj. každý den kromě pondělí 9 – 18 hodin. V synagoze je možné zhlédnout expozici *Spolužití Čechů, Němců a Židů na Šumavě*, výstavu fotografií šumavských vesnic zlikvidovaných komunistickým režimem po roce 1948, fotografie staré Šumavy ze sbírky Pavla Scheuflera a dále výstavu k vlastní historii a rekonstrukci synagogy. V průběhu roku bude expozice doplňována o nové výsledky historického výzkumu. *mk*

ZÁJEZD DO OSVĚTIMI

■ Historická skupina Osvětím pořádá ve dnech **6. – 8. května** zájezd do koncentračního tábora Osvětím. Cena zájezdu: 2200 Kč, v ceně je zahrnuta cesta luxusním autobusem, dva noclehy a dvě polopenze. Přihlásit se lze do 15. dubna u Sdružení osvobozených politických vězňů, každé pondělí od 10 do 13.00 na tel. č. 224 262 864, nebo u paní Marty Kottové na tel. č. 606 948 871.

INZERCE

■ Hledám jakékoli informace o osudu Fritze Fischla, nar. asi 1920. Do války žila rodina v Českém Krumlově. Jako jediný unikl před transportem do ciziny, prý do Brazílie. Hledám Fricka od roku 1945, každá stopa se zatím ukázala jako mylná. Děkuji. (Odpovědi, prosím, do redakce Rch.) *Olga Simonová*

ZEMŘEL BEDŘICH KOPOLD

(10. 1. 1921 – 7. 3. 2007)

Dne 7. března 2007 zemřel po dlouhé nemoci pan Bedřich Kopold, plukovník v. z. Jeho život byl nemilosrdně poznamenán tragickými událostmi 20. století. Vyrůstal v Ostravě v českoněmecké židovské rodině. Po okupaci ČSR byl zařazen do transportu ostravských Židů, kteří byli jako první oběti holocaustu odvezeni do koncentračního tábora v polském Nisku. Z tábora utekl a dostal se do tehdy Sověty obsazeného Lvova, kde se přihlásil na práci do ruského vnitrozemí, do dolů v Donbase. Odtud byl po napadení Sovětského svazu nacisty evakuován do Střední Asie – sbíral bavlnu v Uzbekistánu a fáral v uhelném dole v Kirgizii. Na výzvu v rozhlase se přihlásil do čs. vojenské jednotky v Buzuluku. V jejích řadách se jako spojař účastnil prvního boje jednotky u Sokolova i dalších bojů u Kyjeva, Bílé Cerekve, Žaškova a Dukly. V jednotce se seznámil i se svou pozdější manželkou Jiřinou.

Po skončení války zůstal v armádě, kde působil jako zástupce náčelníka Hlavní správy výchovy a osvěty. Na základě vykonstruovaných obvinění byl v 50. letech zatčen a odsouzen k 18 letům vězení, téměř šest let strávil ve věznicích v Ruzyni, Leopoldově a na uranových dolech v Příbrami. V roce 1956 byl z vězení propuštěn, pracoval ještě několik let na šachtě v rudných dolech a přitom dálkově studoval psychologii na FF UK. Plně rehabilitován byl až v šedesátých letech a začal pracovat jako pedagog na katedře společenských věd ČVUT, podílel se na počátcích průmyslové sociologie u nás. Po srpnu 1968 musel z katedry odejít a až do důchodu pracoval jako dokumentátor v Ústavu výpočtové techniky.

Celoživotním koníčkem a posláním mu byla historie, zejména historie odboje. Zabýval se především odbojem čs. zahraniční jednotky v SSSR a odbojovou činností židovských vojáků. Pracoval v organizaci Svazu bojovníků za svobodu a přispíval do odbojářských časopisů. Jako pamětník pomáhal všem, kdo se o historii odboje zajímali. Aktivně se podílel i na činnosti Svazu židovských odbojářů a i přes zhoršující se zdravotní stav přispěl ke konání výstav a konference (r. 2006) o židovském odboji. Usiloval především o objektivní zhodnocení činnosti odbojářů v kontextu doby, v níž žili a bojovali.

Přes všechny nepříznivé osudy si uchoval optimismus a nezměnil své celoživotní přesvědčení.

Rozloučili jsme s ním v úzkém kruhu rodiny a na jeho přání bez obřadu.

Jiřina a Beruna Kopoldovy

ŽNO BANSKA BYSTRICA

Srdečně blahoželáme našim jubilantom: pani MUDr. Miriam Kurjatková, nar. 13.3. – 66 rokov; pani Veronika Singerová, nar. 12.4. – 72 rokov; pani Eva Šťastná, nar. 8.4. – 58 rokov a pán Ing. Tibor Singer, nar. 3.4. – 78 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO BRATISLAVA

Srdečne blahoželáme jubilantom, ktorí v **apríli** oslávia: pán Alfréd Bém, nar. 16.4. – 72 rokov; pani Katarína Borovanová, nar. 16.4. – 88 rokov; pani Edita Breinerová, nar. 7.4. – 70 rokov; pani Alica Drobná, nar. 21.4. – 93 rokov; pani Elvira Feldmarová, nar. 21.4. – 70 rokov; pani Rozália Guttmannová, nar. 22.4. – 86 rokov; pán Peter Herzfeld, nar. 19.4. – 55 rokov; pani Livia Herzová, nar. 22.4. – 81 rokov; pán Ing. Juraj Hilvert, nar. 23.4. – 70 rokov; pani Margita Horáková, nar. 22.4. – 84 rokov; pani Alica Ištvanová, nar. 1.4. – 88 rokov; pán Pavel Kovár, nar. 18.4. – 60 rokov; pán Ing. Teodor Kramer, nar. 6.4. – 79 rokov; pani Oľga Kuxová, nar. 13.4. – 83 rokov; pán Karol Lederer, nar. 21.4. – 65 rokov; pani Zuzana Ledereová, nar. 3.4. – 77 rokov; pani Gabriela Menczelová, nar. 18.4. – 84 rokov; pani Ing. Lýdia Piovarcsyová, nar. 2.4. – 74 rokov; pani Eva Rajeková, nar. 27.4. – 74 rokov; pán Karol Reisz, nar. 17.4. – 85 rokov; pani Viera Staňová, nar. 16.4. – 72 rokov; pani MUDr. Hilda Svátková, nar. 10.4. – 72 rokov; pán Juraj Szücs, nar. 12.4. – 86 rokov; pán Tomáš Šimko, nar. 20.4. – 77 rokov; pani MUDr. Eva Šoltésová, nar. 2.4. – 60 rokov; pán Ivan Timföld, nar. 19.4. – 78 rokov; pani Eva Vajdová, nar. 12.4. – 89 rokov; pani Margita Weissová, nar. 7.4. – 94 rokov; pani Jolana Zelená, nar. 13.4. – 92 rokov a pani Ella Zemanová, nar. 4.4. – 84 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

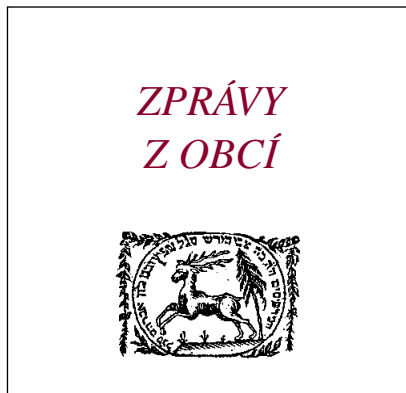
So zármutkom oznamujeme, že naše rady opustili: pani Alžbeta Dolinská, vo veku 88 rokov, pani Irena Herzfeldová, vo veku 93 rokov a pani Erna Neubrunnová, vo veku 99 rokov. Pozostalým vyslovujeme úprimnú sústrasť.

ŽO BRNO

V **dubnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pán Milan Bohorodčaner, nar. 24.4. – 58 let; pan Petr Haimann, nar. 29.4. – 69 let; pani Aloisie Halíčková, nar. 22.4. – 87 let; pani Hana Langová, nar. 6.4. – 59 let; pan Jiří Süß, nar. 21.4. – 51 let; pani Zoša Vyoralová, nar. 9.4. – 57 let a pan Pavel Weisz, nar. 9.4. – 72 let. *Ad mea veesrim šana!* Se zármutkem oznamujeme, že naše rady opustili: 3.1. pan Gerson Singer ve věku 92 let, 19.2. pan Igor Rival ve věku 94 let a 28.2. pan Arnošt Klauber ve věku 86 let.

ŽO DĚČÍN

V **dubnu** slaví narodeniny tito naši členové: slečna Maxmilliane Ančerlová, nar. 6.4. – 14 let; pani Zinaida Kirillová, nar.

18.4. – 40 let; pani Jiřina Lenerová, nar. 16.7. – 54 let; pani Dominika Malinová, nar. 1.4. – 32 let; pani Mgr. Eva Polišínská, nar. 9.4. – 54 let; pani Marie Širotková ml., nar. 20.4. – 34 let; pani RNDr. Ivana Šprtová, nar. 30.4. – 49 let a pani Marie Šťastná, nar. 4.4. – 49 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim jubilantom. Vo **februári** a v **marci** už oslávili: pani Helena Barkányová, nar. 19.2. – 98 rokov; pani Berta Ackermannová, nar. 27.2. – 95 rokov; pani Valerie Halperová, nar. 11.2. – 87 rokov; pán Viliam Klein, nar. 25.2. – 86 rokov; pani Alžbeta Kleinová z Rožňavy, nar. 18.2. – 84 rokov; pán Mikuláš Spiegel, nar. 9.3. – 87 rokov; pán Tibor Klima, nar. 18.3. – 85 rokov; pani Katarína Kolárová, nar. 4.3. – 84 rokov; pani Helena Martineková, nar. 9.3. – 82 rokov; pani Irena Weissová, nar. 27.3. – 80 rokov; pán MUDr. Alexander Breiner, nar. 14.3. – 77 rokov a pani Erika Jesenská, nar. 19.3. – 76 rokov.

V **apríli** oslavujú: pán MVDr. Ladislav Greško, nar. 21.4. – 91 rokov; pani Elena Foltýnová, nar. 19.4. – 89 rokov; pani Ella Foltýnová, nar. 11.4. – 87 rokov; pani Helena Horánová, nar. 14.4. – 87 rokov; pán Ing. Tibor Figuš, nar. 5.4. – 86 rokov; pani Gita Grünwaldová, nar. 10.4. – 83 rokov; pani Lili Skalinová, nar. 6.4. – 80 rokov; pani Gertrúda Stiefelová, nar. 18.4. – 79 rokov; Anna Burgerová, nar. 27.4. – 79 rokov; pani Gerta Bayerová z Prešova, nar. 11.4. – 75 rokov; pani Ida Petříková, nar. 29.4. – 75 rokov; pani Ema Bauerová, nar. 14.4. – 70 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

S ľútosťou oznamujeme, že 15. 1. 2007 mala pohreb pani Klára Galková (89 rokov). Pohreb sa konal na židovskom cintoríne v Košiciach.

ŽO LIBEREC

V **dubnu** oslaví narodeniny pan Ctibor Abraham, nar. 17.4. – 61 let, a pan Ing. Pavel Jelínek, nar. 27.4. – 72 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **dubnu** oslaví životní jubilea naši členové: pan Tomáš Fürst, nar. 2.4. – 29 rokov;

pan Karel Wolf, nar. 26.4. – 81 rokov; pan Pavel Deutsch, nar. 26.4. – 30 rokov a pani Helena Vostrá, nar. 30.4. – 52 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V měsíci **dubnu** oslaví svá výročí tito naši členové: pan PhDr. Pavel Freundlich, nar. 12.4. – 35 let; pan Shlomo Kashi, nar. 8.4. – 61 let; pan Roy Kombelis, nar. 21.4. – 29 let; pan Jan Mayer, nar. 13.4. – 82 let; pan MUDr. Alfréd Rechtman, nar. 14.4. – 60 let; pani Greta Ryšková, nar. 27.4. – 92 let; pani Eva Szusciková, nar. 23.4. – 68 let; pani Jarmila Weissová, nar. 16.4. – 78 let a pani Olga Zápalová, nar. 25.4. – 83 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **dubnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Eva Kokošková – 49 let; pan René Přibil – 61 let a pan Pavel Schwarz – 68 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **dubnu** oslavujú jubilea tito naši členové: pani Helena Bišická, nar. 4.4. – 83 let; pani Doris Donovalová, nar. 4.4. – 83 let; pani Hana Golanová, nar. 24.4. – 87 let; pan Jan Hajný, nar. 10.4. – 81 let; pani Soňa Kubrová, nar. 5.4. – 83 let; pan Vilém Markovič, nar. 18.4. – 88 let; pani Eva Reifová, nar. 29.4. – 81 let; pani Erna Seykorová, nar. 7.4. – 85 let; pan Evžen Singer, nar. 1.4. – 81 let; pani Alena Stern, nar. 18.4. – 82 let a pani Eva Tamášová, nar. 30.4. – 76 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **február**, 6.2., oslávila naša členka Ing. B. Horváthová okružlé narodeniny – 60 rokov. V mesiaci **apríl** oslávia svoje narodeniny tito naši členovia: pán MUDr. Otto Schwalb, nar. 1.4. – 82 rokov; pani Mgr. Danica Brendzová, nar. 6.4. – 53 rokov; pán Ing. Peter Šiovič Ph.D., nar. 2.4. – 49 rokov; pani MUDr. Katarína Hrehorčáková, 17.4. – 65 rokov; pán Tibor Kartín, nar. 18.4. – 82 rokov; pán PhDr. Juraj Gutman, nar. 11.4. – 56 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **apríl** budú mať sviatok nasledovní členovia našej komunity: pán Ivan Hoffmann, nar. 2.4. – 78 rokov; pani Anna Bokorová, nar. 9.4. – 56 rokov a pani Mária Čizmáriková, nar. 12.4. – 58 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V měsíci **dubnu** oslavují narodeniny tito naši členové: slečna Lenka Krédlová, nar. 21.4. – 29 let; pan Zoltán Šafář, nar. 9.4. – 87 let; pani Eva Váňová, nar. 3.4. – 64 let; pan ing. Jan Čapek, nar. 26.4. – 54 let a Samuel Appel, nar. 11.4. – 5 let. *Ad mea veesrim šana!* Přeje celá teplická obec.

PAMÁTNÍK ETIOPSKÝM ŽIDŮM

Na Herzlově hoře v Jeruzalémě byl v půli března za účasti premiéra Olmerta umístěn památník připomínající tragický osud více než 4000 etiopských Židů, kteří během cesty do Svaté země zahynuli v Súdánu. Stalo se to roku 1984 při „operaci Mojžíš“, kdy Izraelci přepravovali etiopské uprchlíky potají na palubě evropských letadel ze Súdánu do židovského státu. Operace však musela být přerušena poté, co byla zveřejněna v súdánských médiích. Tisíce uprchlíků, kteří během vynucené pauzy čekali na emigraci, byly napadány, zabíjeni, trpěli hladem a nemocemi. V rámci „operace Mojžíš“ do Izraele odletělo na 33 000 Židů, během další vlny, nazvané „operace Šalamoun“, na počátku 90. let to bylo dalších 20 000. V současné době žije v Izraeli na 90 000 Židů původem z Etiopie.

HUGO CHÁVEZ A ŽIDÉ

Vztahy mezi venezuelským prezidentem Hugem Chávezem a představiteli zdejší 25tisícové židovské obce jsou na bodu mrazu. Není se co divit: Chávez prosazuje spolupráci a přátelství se Sýrií a Íránem, opakovaně veřejně kritizuje Izrael a Židy a roku 2003 jeho úřady nařídily policejní zásah přímo v caracaské židovské škole (kvůli podezření z „přechovávání zbraní“). V prosincovém projevu nazval prezident Židy „těmi, kdo se zmocnili všeho bohatství světa“; Izrael, ze kterého byli odvoláni všichni venezuelští diplomati, podle něj provádí „genocidu“. O zlepšení vztahů mezi Židy a Chávezem se nyní má pokusit manželka argentinského prezidenta Nestora Kirchnera, která jede do Caracasu na oslavu 40. výročí založení Federace venezuelských židovských obcí a cestu vnímá především jako gesto solidarity se zdejším židovským společenstvím.

BISKUPOVÉ V IZRAELI

Kardinál Karl Lehmann kritizoval německé biskupy za to, že přirovnávali Palestince k židovským obětem nacistů: „Nelze spojovat současné problémy nebo případy nespravedlnosti v Izraeli s genocidou Židů, již vykonal nacionálněsocialistický režim.“ Kardinál narážel na výroky, které pronesli členové výpravy německých římskokatolických biskupů při návštěvě Izraele, Západního břehu a Gazy. Biskup Hanke z Eichstättu po zhlédnutí expozic jeruzalémského památníku obětí šoa Jad vašem prohlásil: „Ráno jsme viděli fotografie z nelidského ghetta ve Varšavě a večer jsme projížděli ghettem v Ramalláhu.“ Jiní biskupové přirovnávali izraelskou bezpečnostní zeď k berlínské zdi. Za skandální považuje poznámky biskupů bývalý ministr zahraničí Joschka Fischer; kancléřka Merkelová prohlásila, že podporu Izraele a nepochybnost jeho práva na existenci považuje za ústřední bod německé zahraniční politiky.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Replika fresky v pevnosti Masada. Foto archiv.

ŽIDÉ V BUNDESWEHRU

V armádě Spolkové republiky Německo je v současné době zaměstnáno na 200 Židů. Je to relativně nový jev, neboť potomci obětí šoa byli po tři generace osvobozeni od vojenské služby. Nyní, kdy se počet Židů v Německu díky imigrantům výrazně zvýšil, dochází k případům, kdy mladí Židé do armády vstupují.

KIBUC KIBUCŮ PRIVATIZOVÁN

Kibuc Degania Alef v Galileji, založený roku 1910 jako vůbec první kibuc na území Palestiny, bude privatizován. Jeho členové si odhlasovali, že si budou moci vydělávat soukromě a svůj zisk si ponechávat pro sebe. Kibucovní veteráni tvrdí, že toto rozhodnutí pomůže udržet komunitě krok s obecným izraelským trendem. Jen minimum dnešních kibuců žije podle socialistických idejí, které stály u jejich zrodu.

VÝSTAVA V BARCELONĚ

Pod názvem *Hudba a třetí říše. Z Bayreuthu do Terezína* se ve známém Gaudiho domě La Pedrera v Barceloně (Passeig de Gràcia 92) koná do 27. května výstava maleb, kreseb a rytin, dále pak zvukových nahrávek, filmů a grafických i dokumentárních materiálů věnovaných postavení a úloze hudby za holocaustu. Nejpůsobivější částí výstavy, kterou doprovází promítání filmů a je na ni volný

vstup, je sál věnovaný hudbě terezínského ghetta. Připomínají se zde okolnosti návštěvy delegace Mezinárodního červeného kříže v Terezíně v roce 1944 i tvorba a tragické osudy terezínských umělců.

FRESKY V HERODOVĚ PALÁCI

Za „vrchol své práce restaurátora“ označil italský odborník Maurizio Tagliapietra obnovu části fresek v palácích z časů Heroda Velkého v pevnosti Masada u Mrtvého moře. Přes 2000 let staré fresky byly poničené především předešlým restaurováním, a to do té míry, že musely být snatý ze zdi a převezeny do speciální restaurátorské laboratoře. Originály už se do paláců nevrátí a jsou nahrazeny replikami, vytvořenými stejnou technikou jako původní malby.

JERUZALÉM NA NĚMECKÝCH POHLEDNICÍCH

V rámci konference, která se konala v Jeruzalémě a byla věnována všem aspektům německé přítomnosti ve městě od počátku 19. století do konce 1. světové války, se zde uskutečnila též výstava pohlednic s vyobrazeními Jeruzaléma a krajiny Svaté země. Obrazy přetištěné na pohlednicích namalovali umělci, kteří ve zmíněném období přicházeli do Palestiny samostatně, jako královští či akademičtí emisáři či jako doprovod významných osobností.

CHLAPEČ V PYŽAMU

V Irsku, Británii a USA má velký úspěch dětská knížka Johna Boynea *Chlapec v pruhovaném pyžamu*. Jedná se o příběh devítiletého Bruna, jehož otec – nacistický předák – se stane velitelem koncentračního tábora v Osvětimi. Bruno o pravé povaze tábora nic netuší a z naprosté osamělosti mu pomůže až přátelství s chlapcem Šmuelem, který se v „pruhovaném pyžamu“ pohybuje za ostnatým drátem. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz
Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: sefer@volny.cz
Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklama: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 30. 3. 2007.

Cena 15 Kč